

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

Факультет соціальної та психологічної освіти

Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня «магістр»

на тему:

СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Виконала: студентка II курсу, 261 групи
Спеціальності 231 Соціальна робота
Освітня програма «Соціальна робота
(Соціально-психологічна реабілітація)
Шудря Анастасія Олександрівна
Керівник: к. пед. н., доц. Бондаренко Г.В.

Умань – 2022 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ	
ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ.....	7
1.1. Соціальні проблеми українського суспільства.....	7
1.2. Поняття (види) соціальних проблем молоді.....	9
1.3. Соціологія молоді.....	18
Висновки до першого розділу.....	24
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНЕ САМОПОЧУТТЯ МОЛОДІ	
ЯК ГОЛОВНИЙ ПОКАЗНИК	
РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА.....	25
2.1. Соціальні проблеми молоді.....	25
2.2. Розробка молодіжних проблем у вітчизняній	
соціології.....	28
2.3. Самовизначення молоді: професійне та економічне.....	31
Висновки до другого розділу.....	37
РОЗДІЛ 3. ДІЯЛЬНІСТЬ УСТАНОВ У	
СПРАВАХ МОЛОДІ.....	38
3.1. Система установ у справах молоді.....	38
3.2. Зміст і форми роботи соціальних установ	
у справах молоді.....	44
3.3. Зміст та організація соціальної роботи з	
молоддю у сфері дозвілля.....	47
Висновки до третього розділу.....	50
РОЗДІЛ 4. СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	
ПРОБЛЕМ МОЛОДІ.....	51
4.1. Соціальні проблеми молоді як об'єкт	
соціологічного дослідження.....	51
4.2. Метод анкетування як метод для	
вивчення соціальних проблем.....	54
4.3. Результати дослідження.....	56
Висновки до третього розділу	61
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

Актуальність дослідження. Соціальне самопочуття молоді є одним з головних показників розвитку суспільства. Для того щоб формування молоді відбувалося адекватно суспільним процесам, необхідно визначити її роль і місце в суспільстві, з'ясувати її проблеми.

Останнім часом загострилося чимало молодіжних проблем, серед яких найголовнішими є: низький рівень життя, безробіття і значна економічна та соціальна залежність від батьків; шлюбно-сімейні проблеми (високий рівень розлучень, сімейних конфліктів); низька народжуваність – вже протягом трьох з половиною десятиліть в Україні зберігається рівень народжуваності, який не забезпечує навіть відтворення поколінь; матеріальна незабезпеченість, відсутність умов для поліпшення житлових умов; поганий стан здоров'я і зростання рівня соціальних відхилень (злочинність, пияцтво, наркоманія, проституція); втрата ідеалів, соціальної перспективи, життєвого оптимізму.

До числа особливо тривожних тенденцій у молодіжному середовищі відноситься відставання рівня освіти від рівня, досягнутого найбільш розвиненими країнами; прискорення падіння престижу загальної і професійно-технічної освіти; збільшення числа молоді, що починає трудову діяльність із низьким рівнем освіти і не маючої бажання продовжувати навчання; орієнтація багатьох ланок освіти на «потокове» відтворення робітників, службовців і спеціалістів без урахування вимог споживачів; непідготовленість кадрів вищої, професійної і середньої школи до роботи в нових умовах; відставання матеріально-технічної бази всіх рівнів від нормативних вимог; зниження інтелектуального рівня аспірантського корпусу – майбутнього української науки, відтік обдарованих юнаків і дівчат із багатьох закладів вищої освіти та із країни.

Молоде покоління здебільшого виявилось без надійних соціальних орієнтирів. Руїнація традиційних форм соціалізації, заснованої на соціальній обумовленості життєвого шляху, з одного боку, підвищило особисту відповідальність молодих людей за свою долю, поставивши їх перед необхідністю вибору, з іншого боку – виявило неготовність більшості з них включитися в нові суспільні відносини. Вибір життєвого шляху став визначатися не здібностями й інтересами молодої людини, а конкретними обставинами.

Соціальне самопочуття молоді є одним з головних показників розвитку суспільства. Для того щоб формування молоді відбувалося адекватно суспільним процесам, необхідно визначити її роль і місце в суспільстві, з'ясувати її проблеми. Серед них є традиційні – кохання, дружба, пошуки сенсу життя, створення сім'ї тощо. Вирішення багатьох проблем залежить від факторів соціального життя. Не менш актуальними є здоров'я, освіта молоді, спілкування її з дорослими й однолітками.

Вивчаючи молодіжні проблеми, неможливо обійтися простим констатуванням позитивних чи тривожних фактів життєдіяльності молодих людей, потрібен глибокий системний аналіз буття молоді. Актуальним є питання постійного скорочення питомої ваги молоді щодо всього населення.

Проблемам молоді та питанням реалізації державної молодіжної політики присвятили свої праці і вітчизняні і зарубіжні учені: М. Алле, М. Головатий, В. Головенько, Р. Еренберг, М. Портер, М. Перепилиця, Дж. Ріфкін, Р. Сміт, Й. Шумпетер. Багато фундаментальних досліджень здійснено Українським інститутом соціальних досліджень імені Олександра Яременка.

Соціальні проблеми, тобто суперечності, що потребують свого вирішення на шляху соціального становлення молоді, наявні у всіх сферах її життєдіяльності. Незважаючи на проблеми, з якими постійно стикається

молодь, у наш час значно розширилися можливості для власного вибору життєвого шляху, стилю життя, системи ідеалів і цінностей. Одночасно зростає індивідуальна відповідальність за власний вибір, потреба в самопізнанні та самоутвердженні.

Це і зумовило вибір теми роботи **«Соціальні проблеми сучасної молоді»**.

Мета дослідження – здійснити теоретичний аналіз дослідження соціальних проблем сучасної молоді та експериментально з'ясувати соціальні проблеми, які є головними для сучасної молоді.

Для досягнення мети були поставлені наступні завдання:

1. Визначити основні підходи що стосуються постановки і дослідження соціальних проблем молоді.
2. Означити рівні на яких функціонує соціологія молоді.
3. З'ясувати види послуг, які надають молоді соціальні служби.
4. Визначити основні соціальні проблеми молоді.

Об'єкт дослідження – соціальні проблеми громадян.

Предмет дослідження – соціальні проблеми сучасної молоді.

Для вирішення поставлених завдань у дослідженні використовувалися загальнонаукові **методи**:

- аналіз психологічної, соціологічної, юридичної літератури з проблеми дослідження;
- синтез, порівняння й узагальнення теоретичних даних;
- методи дедукції та індукції;
- системний підхід;
- емпіричний метод (експеримент).

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що:

1. Визначено основні підходи що стосуються постановки і дослідження соціальних проблем молоді.
2. Означено рівні на яких функціонує соціологія молоді.

3. З'ясовано види послуг, які надають молоді соціальні служби.

4. Визначено основні соціальні проблеми молоді.

Практичну значущість дослідження Висновки, сформульовані в кваліфікаційній роботі, можуть бути використані у:

- науково-дослідницькій діяльності – для вдосконалення змісту, методів та форм соціальної роботи з молоддю;
- правотворчій діяльності – для вдосконалення чинного законодавства у соціальній сфері з питань що стосуються молоді;
- навчальному процесі – при викладанні дисциплін: «Теорія та методика наукових досліджень у соціальній роботі», «Актуальні проблеми теорії та практики соціальної роботи», «Соціальна робота у громаді».

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі Відділу освіти, молоді, спорту, культури та туризму виконавчого комітету Тишківської сільської ради у період з 01.10.2021 р. по 01.02.2022 р.

Апробація результатів дослідження. Основні ідеї, положення та результати дослідження висвітлювалися у доповідях на науково-практичних конференціях та семінарах: Всеукраїнський науково-методичний семінар «Актуальні проблеми фахівців соціальної сфери».

Матеріали дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Структура випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи – 90 сторінок, основного тексту – 65 сторінок, список використаних джерел становить 61 найменування. Робота містить 3 таблиці, 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ

1.1. Соціальні проблеми українського суспільства

Сучасні суспільні процеси різко змінили соціальне, матеріальне і політичне становище молоді. Останнім часом загострилося чимало молодіжних проблем, серед яких найголовніші: низький рівень життя, безробіття і значна економічна та соціальна залежність від батьків; шлюбно-сімейні; низька народжуваність – рівень народжуваності не забезпечує відтворення поколінь; матеріальна незабезпеченість, відсутність ресурсів для поліпшення житлових умов; поганий стан здоров'я і зростання рівня соціальних відхилень; втрата ідеалів, соціальної перспективи, життєвого оптимізму.

Молоде покоління залишилося без надійних соціальних орієнтирів. Руйнація традиційних форм соціалізації підвищила особисту відповідальність молоді за свою долю, поставивши її перед необхідністю вибору, виявила неготовність більшості з них включитися в нові суспільні відносини. Вибір життєвого шляху став визначатися не здібностями й інтересами молодої людини, а конкретними обставинами.

Серед соціальних проблем українського суспільства на думку української молоді найважливішими є:

- безробіття;
- зростання цін;
- низький рівень заробітної плати;
- загальне зниження рівня життя;
- зростання злочинності
- зубожіння населення;

- наркоманія;
- ВІЛ/СНІД.

Серед проблем, що стосуються забезпечення здорового способу життя: стан довкілля, екологія, низький рівень медичного обслуговування, зловживання палінням, недостатні можливості для занять фізичною культурою та спортом, алкоголізм, низький рівень поінформованості про здоровий спосіб життя.

Молоді властиве позитивне сприйняття сучасних реалій. За результатами ряду опитувань на запитання про те, яке відчуття найчастіше виникає при думці про їхнє особисте життя, відповіли: надія на те, що життя поступово змінюється на краще. На другому і третьому місцях у молоді опинилися «відчуття, що життя йде нормально» і «страх перед майбутнім». Відчуття страху перед майбутнім властиве більше ніж кожній десятій молодій людині.

Значний коефіцієнт *прийняття і виправдання протизаконних і аморальних учинків*. Молодь значно легше виправдовує: ухиляння від сплати податків – 4,5 %; крадіжки – 2,3 %; одержання хабара і давання його ж – 3,7 %; брехню у власних інтересах – 3,9 %; отримання державної допомоги, на яку немає прав – 3,9 %; оприлюднення конфіденційної інформації про конкурента – 3,5 %.

На першому місці в житті молодь ставить *розрахунок на себе і власні сили, але не впевненість у них*. Майже кожна десята молода людина не розраховує ні на кого й ні на що. Відчуття впевненості у собі властиве лише трохи більш ніж кожному двадцятому молодому громадянину країни.

За показниками соціального негативізму й апатії: щасливими почуваються 6,5 % молодих людей. Соціальної перспективи в Україні не бачать дві третини молоді. Кожна четверта молода людина боїться

зlidнів. Майже половина молоді – найбільше в житті боїться втратити здоров'я.

Закон дуже впливає на повсякденне життя лише 30,6 % молоді. Більш аніж кожна п'ята молода людина закон ігнорує.

Аналогічна ситуація з мораллю – молодь спокійно ставиться до дошлюбних сексуальних стосунків; до них же, але випадкових 3,8 %; тих самих стосунків, але до досягнення повноліття – 4,0 %; проституції – 2,9 %; вживання легких наркотиків – 2,2 %; водіння автомобіля в нетверезому стані – 2,0 %, разом із перевищенням швидкості в населеному пункті – 2,6 %. Сильний вплив моралі на поведінку в повсякденному житті визнали лише 43,7 % молоді; на кожну десяту молоду людину норми моралі не поширюються. Чиста совість як першочергова умова щастя набрала 3 % голосів молоді. 28,2 % молодих людей вважають, що домагатися свого щастя слід за будь-яку ціну. Показник довіри до людей упав із 23,7 % (у 2000 р.) до 13,7 % (у 2021 р.). На друзів у житті розраховує 1,2 % молоді.

У переліку чинників, які викликають найбільший страх займає страх перед зрадою близьких людей: зради бояться понад чверть молодих людей.

1.2. Поняття (види) соціальних проблем молоді

Характер соціальної проблеми є найважливішим чинником, від якого залежать визначення змісту, інструментарію, форм і методів соціальної роботи з клієнтом.

Соціальна проблема – це складна пізнавальна задача, рішення якої приводить до істотних теоретичних або практичних результатів. Для її рішення необхідна відповідна інформація про об'єкт соціального впливу,

про умови, обставини та інші чинники, що впливають на його життєдіяльність, стан і поведінку.

Соціальні проблеми можуть носити глобальний характер, зачіпаючи інтереси значної частини людства. Так, демографічні, екологічні, техногенні, продовольчі, енергетичні та інші проблеми в цей час набувають глобального характеру, і їх дозвіл вимагає участі більшості держав нашої планети.

Соціальні проблеми можуть торкатися інтересів окремих або декількох соціальних систем. Наприклад, соціальні кризи, що розповсюджуються на окремі країни, національно-етнічну спільність, асоціації, блоки або угруповання. Проблеми можуть розповсюджуватися на ті або інакші сфери життєдіяльності групи людей або особистостей. Це можуть бути проблеми, що охоплюють соціально-економічну, соціально-політичну, духовну або власне соціальну сфери життєдіяльності людей.

Молодь – соціально-демографічна група з характерними для неї віковими, соціально-психологічними властивостями і соціальними цінностями, які обумовлюються рівнем соціально-економічного, культурного розвитку, особливостями соціалізації в українському суспільстві. Серед чинників соціологічного визначення «молодь» дослідниками виділяються:

- вікові межі і соціально-психологічні особливості;
- специфіку соціального статусу, рольових функцій, соціокультурної поведінки;
- процес соціалізації як єдність соціальної адаптації молоді та індивідуалізації.

Окремим суспільним групам властиві особливі риси свідомості, поведінки, стилю життя. Вони створюють власну культурну нішу – субкультуру, яка може бути досить замкнена і автономна по відношенню

до пануючої культури або протистояти її фундаментальним цінностям – контркультура.

Молодіжна субкультура народжується і існує у зв'язку з певними потребами молодих людей соціалізуватися і при цьому активно заявити про себе. Прийнято вважати, що молодим «властивий дух суперечності, що для них немає пророків в своїй вітчизні», іншими словами, вони по суті своєї багато в чому є нігілістами, опозиціонерами по відношенню до традиційно-консервативних цінностей і процесів. Їм тісно в рамках тих життєвих норм і правил, які сповідали їх батьки і діди. Часто молоді властива категоричність думок, максималізм, неприйняття рад, її обтяжує підкорення існуючим моделям суспільного розвитку, вона негативно відносяться до всього нормативно-регламентованого, для неї характерні динамічність, відвертість миру, ранимість, підвищена емоційна реакція, оптимізм, романтичні спрямування, ідеалізація новизни.

Існують два основних підходи до постановки і дослідження соціальних проблем молоді.

У першому підході акцентуються проблеми молоді як соціально-вікової групи. Прогнозування в цьому випадку визначається тезаурусом виявлених проблем. Самі проблеми можуть визначатися як на основі апеляції до життєвого досвіду (природно, передусім, досвіду законодавців і адміністраторів), або за допомогою соціологічних досліджень.

При другому підході в центрі уваги виявляються проблеми соціалізації. У цьому випадку розглядають не молодь як специфічну групу, а молодість, як етап життєвого шляху, який проходить кожна людина. Прогнозування в цьому випадку буде визначатися перспективами дорослішання, а діяльність соціальних служб орієнтована на підтримку оптимізації процесів соціалізації.

Лише у другому випадку можна отримати обґрунтовані критерії для розставлення пріоритетів в діяльності соціальних служб. Виявлення (з

використанням наукових підходів, або без них) поточних проблем провокує на визначення їх значущості на основі чисто кількісних критеріїв (виходячи з чисельності груп молоді, які дані проблеми зачіпають, або соціальних наслідків неадекватного розв'язання проблем). У результаті, по-перше, спотворюється дійсна важливість різних аспектів розвитку молоді, по-друге, робота за рішенням проблем орієнтується на наслідки, а не причини, тих або інакших явищ.

Класичним прикладом такої ситуації може служити положення справ в боротьбі з наркоманією. Зрозуміло, оскільки певна частина молоді схильна до наркозалежності, програми корекції необхідні. Але було б невірно вважати їх достатніми, оскільки допомагати особам, що вживають наркотики, значить, вичерпувати воду з бездонної бочки: в цю категорію будуть попадати всі нові юнаки і дівчата. Допомога наркозалежним повинна поєднуватися з головним: виявленням причин наркоманії та їх профілактикою. А це і означає роботу, орієнтовану не на «проблеми молоді», а на оптимізацію процесів соціалізації.

Отже, можна сказати, що робота з молоддю кінцевою метою має надати можливість молодим людям набути соціальної компетентності. Різні соціокультурні умови, або установки агентів роботи з молоддю пред'являють різні вимоги до соціальної компетентності, і в різних співтовариствах використовуються іноді діаметрально протилежні технології соціальної освіти, які не завжди можуть бути перенесені з одного соціокультурного контексту в інший.

Всі підходи до роботи з молоддю об'єднує те, що вони можуть бути проаналізовані в термінах базових соціологічних парадигм, кожна з яких лежить в основі певної моделі такої роботи. Кожна модель характеризується уявленням про потреби молодих людей, спрямованістю програм, роллю працівника з молоддю, процесом, характером

взаємовідносин і метою, яка виражається в бажаних наслідках роботи, як для індивідів, так і для суспільства загалом.

Практики роботи з молоддю засновані на двох базових соціологічних підходах – функціоналізмі та теорії конфлікту.

Основна ідея функціоналізму складається в тому, що суспільство функціонує на основі цінностей, що розділяються всіма, норм, переконань. Основою функціоналізму, таким чином, є ідея консенсусу, яка полягає в тому, що люди згодні з базовими цінностями суспільства. З точки зору функціоналізму, сім'я, право, система освіти є агентами посилення цього контролю. Таким чином, вони є тими інститутами, які гарантують, благополучне функціонування суспільства відповідно до узгоджених цінностей.

Теорія конфлікту відкидає ідею консенсусу. Згідно з теорією конфлікту, індустріальне суспільство зумовлює все більш нерівний розподіл доходу і стикається із зростаючою проблемою соціального контролю. Освітні інститути виконують функцію підтримки соціального контролю, підкреслюючи важливість дисципліни і поваги до влади. Прихильники цієї соціологічної традиції намагаються дослідити шляхи протидії такому контролю і пригнобленню. Вони вважають, що для цього існують два основних способи – змінити людську свідомість, або змінити структуру суспільства.

Виходячи з положень двох базових соціологічних шкіл, Баррелл і Морган представили структуру чотирьох парадигм, які визначили як «радикальний гуманізм» і «радикальний структуралізм», засновані на теорії конфлікту, а також, «інтерпретація» і, власне, «функціоналізм»,

1. «Функціоналізм» (функціоналістична модель). Первинна мета роботи з молоддю в рамках цієї перспективи, забезпечення контролюючої функції за допомогою соціальних інститутів, соціалізування тих, хто ще

не готовий для суспільства. Робота з молоддю служить для підтримки соціальної згуртованості.

Суть цього підходу можна описати висловлюванням Редкліф-Мауда, який, коментуючи основну мету роботи з молоддю, заявив, що вона полягає в тому, щоб надати молодій людині в її вільний час різноманітні можливості, в доповнення до тих, які надає будинок, робота і формальна освіта для розкриття і розвитку фізичних, розумових і духовних ресурсів так, щоб вона могла краще підготувати себе жити життям зрілого, креативного і відповідального члена суспільства.

Дана концепція засновується на понятті «колективної совісті», уявленні про суспільство, де всі члени прагнуть дотримуватися одних і тих же цінностей і слідувати одним і тим же правилам. Розвиток індустріалізації і урбанізації створюють «моральну» загрозу суспільству, яка вимагає залучення додаткових інститутів для підтримки процесу соціалізації.

Б. Девіс і А. Гібсон детально описали контроль мотивацій, який обумовив розвиток рекреаційних центрів і таких рухів, як скаути. Вони вважали, що добровольці, залучені в соціальну роботу з підлітками, виходили з ідей альтруїзму, заснованих на заклопотаності тим, що дітям робітного класу потрібно ставати також робітниками, які при цьому будуть досить лояльними і відповідальними.

Аналіз молодіжних проблем в рамках функціоналістичної моделі визначаються таким чином:

- молоді люди перебувають в стадії переходу від дитинства до дорослого життя. У стадії переходу молоді люди здатні бунтувати, і необхідно, щоб їх бунтарство було направлене на соціально прийнятні цілі;

- цей підхід підкреслює важливе значення падіння моральних цінностей і необхідність контакту молодих людей з дорослими, правильний моральний вигляд яких може служити рольовою моделлю.

2. «Інтерпретація» (Інтерпретативна модель). Робота з молоддю в цій перспективі фокусується на персональному розвитку потреб молодих людей з деяким урахуванням соціального положення або оточення молодих людей. Молоді люди розглядаються як особи, які проходять через молодіжну фазу життя. Таким чином, вони повинні вирішити проблеми, властиві цій фазі. Робота з молоддю покликана пом'якшити проходження цієї фази, надаючи різноманітні можливості для навчання навичкам, необхідним у дорослому житті.

Основні характеристики інтерпретативної моделі наступні. З точки зору молодіжних проблем, молоді люди проходять перехідну фазу від дитинства до дорослості. Їм необхідно вирішити задачі, властиві цій стадії. Ключові задачі розвитку для молодих людей це створювати позитивний «Я – образ», розвивати стабільні інтерперсональні відносини і соціальні навички, необхідні для участі в існуючих структурах суспільства. Акцент робиться на пропаганді персональної відповідальності за індивідуальний вибір, згідно з існуючими в суспільстві цінностями. Програми роботи будуть фокусуватися на допомозі молодим людям в освоєнні та розумінні власних цінностей, що відноситься до здоров'я, сексуальності та ін. і розумінню наслідків зробленого вибору. Рекреаційні програми представляються як засіб, за допомогою якого молоді люди вчаться соціальній комунікації з іншими. Як правило, ці програми відмовляються від елемента суперництва і концентруються на згуртованості і техніці, для виховання співпраці, взаємодопомоги і спільних зобов'язань. Як правило, ця модель повинна включати традиційні чоловічі і жіночі програми життєвих навичок на перетині гендерних груп. Акцент робиться на пропаганді гендерної рівності.

Соціальний і політичний аспект базується на пропаганді участі в існуючих соціальних і політичних структурах за допомогою залучення до участі в місцевих ініціативах, програмах захисту навколишнього середовища.

3. «Радикальний гуманізм» (радикально-гуманістична модель). У цій моделі соціальна робота орієнтована на формування наступних уявлень:

- молоді люди – це жертви несправедливості в суспільстві;
- необхідно оспорювати його цінності з того моменту, як вони починають зумовлювати нерівність через підтримку встановленого громадського порядку;
- треба розвивати стратегії підвищення свідомості, як основу програми.

Основна ідея – привести молодих людей до достатнього рівня обізнаності відносно їх соціальної і політичної ситуації, коли вони будуть вмотивовані і мобілізовані для спроб досягнення змін всередині інституційних структур, чий вплив негативно відбивається на їх ситуації.

Акцент на сприянні соціальної роботи соціальним змінам, виводить соціальну роботу з молоддю і молодих людей на політичну арену. Цей процес пропонується визначити терміном Модель Критичного Соціального Утворення соціальної роботи з молоддю, підкреслюючи як її політичну природу, так і потенціал особового розвитку молодих людей. Молоді люди повинні усвідомити той факт, що для них відкрита можливість перевизначити свою реальність, і, прийнявши її, вони можуть конструювати нову соціальну реальність, в якій будуть не споживачами, а творцями соціальних норм. Роль соціального працівника полягає в сприянні молодим людям у визначенні свого світу і впливі на нього. Цей процес заснований на стратегіях підвищення свідомості, запропонованих Епплом, Фрейром і Гіру.

Результати програм – молоді люди, які розвинули здатність аналізувати і оцінювати альтернативи; розвинули здатність визначати свою позицію в своєму світі і навички діяльності, направленої на його зміну, якщо це необхідне; активні в мобілізації груп на місцевому рівні для досягнення змін всередині структур, і суспільство, де інститути зазнають адаптації у відповідь на вимогу змін; в стадії змін всередині інститутів існує напруження, оскільки вони випробовують рефлексію і проходять адаптацію, пов'язану зі стадією змін.

4. «Радикальний структуралізм» (радикально-структуралістична модель). Дана модель передбачає, що в умовах зростаючої кризи у нового покоління є шанс здійснити істотні зміни в соціокультурній системі. Молоді люди можуть розглядатися як їх потенційні агенти. У цій перспективі революційні зміни в соціокультурній системі є необхідним наміром, але недостатньою умовою для трансформації економічної і політичної систем від капіталістичного в більш соціалістичне суспільство, в якому людський гуманний потенціал більше не спотворюється і не спустошується. Критичні теоретики не розглядають технологічний прогрес як основу емансипації, але політична активність індивідів розглядається як їх дійсний інтерес.

Задачі соціальної роботи тут будуть полягати у встановленні соціалістичної свідомості. Через цей процес соціальні працівники сподіваються зіграти роль в метаморфозі класу: від бездієвого до здатного боротися за себе як усвідомленого представника політичних змін.

Аналіз молодіжних проблем:

- молоді люди соціально визискувана в суспільстві група;
- інтереси домінантної економіки і легітимних соціальних груп мають слідством маргіналізацію молодих людей і зниження їх життєвих шансів;

- рівність для молодих людей не може бути досягнута, поки інститути не змінять своєї форми, правил і основи влади.

1.3. Соціологія молоді

Соціологія молоді – галузь соціології, яка досліджує соціально-демографічну спільність суспільства, що перебуває в процесі переходу від дитинства до дорослого життя і переживає стан сімейної та позасімейної соціалізації, інтерналізації норм і цінностей, творення соціальних і професійних очікувань, ролей, статусу.

Соціологія молоді функціонує на трьох рівнях (*Див Таблицю 1.1*):

- загальнометодологічному;
- спеціально-теоретичному;
- емпіричному.

Це дає змогу дотримуватися єдності вихідних методологічних понять, операційних визначень стосовно історичного змісту та емпіричних індикаторів.

На перших двох рівнях відбувається науково достовірне визначення молоді з урахуванням конкретно-історичних умов її існування і розвитку; обґрунтування сутнісних специфічних особливостей цієї спільноти, які зумовлюють відмінність молоді від інших соціальних груп і спільнот суспільства; з'ясування об'єктивних і суб'єктивних чинників, що визначають якісну своєрідність молодого покоління.

Емпіричний рівень функціонування соціології молоді на основі накопиченого матеріалу та нової соціологічної інформації сприяє поглибленому розумінню молодіжних проблем, розкриттю їх тісного зв'язку з проблемами суспільства, переслідує мету оперативного реагування на нові явища в молодіжному середовищі та прогнозування їх розвитку.

Таблиця 1.1.

Рівні функціонування соціології молоді

№ п/п	Назва рівня	Мета рівня
1.	Загальнометодологічний	Відбувається науково достовірне визначення молоді з урахуванням конкретно-історичних умов її існування і розвитку; обґрунтування сутнісних специфічних особливостей цієї спільноти, які зумовлюють відмінність молоді від інших соціальних груп і спільнот
2.	Спеціально-теоретичний	суспільства; з'ясування об'єктивних і суб'єктивних чинників, що визначають якісну своєрідність молодого покоління
3.	Емпіричний	На основі накопиченого матеріалу та нової соціологічної інформації сприяє поглибленому розумінню молодіжних проблем, розкриттю їх тісного зв'язку з проблемами суспільства, переслідує мету оперативного реагування на нові явища в молодіжному середовищі та прогнозування їх розвитку.

Предмет соціології молоді охоплює такі аспекти:

- вироблення понятійно-категоріального апарату для визначення сутності молоді, специфіки її життєдіяльності в суспільстві;
- аналіз стану та динаміки ціннісних орієнтацій молоді;
- вивчення процесів формування політичних, моральних, професійних та естетичних інтересів і позицій;
- вивчення чинників, які впливають на формування свідомості та реальної поведінки різних груп молоді;
- визначення поняття «молодь» та встановлення її вікових меж;
- вивчення механізму формування свідомості молоді, співвідношення біологічного та соціального, а також чинників, які впливають на свідомість і поведінку людини;
- дослідження взаємодії поколінь і визначення ролі вікових етапів у структурі життєвого циклу особи;
- вивчення механізмів соціалізації та виховання молодого покоління, набуття соціальної зрілості та становлення молоді як суб'єкта історії.

Об'єкт соціології молоді – молодь, тобто велика соціально-демографічна група, яку виділяють на підставі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального стану, соціально-психологічних особливостей.

Функціями соціології молоді є (*Див. Таблицю 1.2*):

- методологічна – забезпечує розробку наукових засад для сучасної соціологічної молодіжної концепції та формування на цій основі сильної державної молодіжної політики;
- теоретико-пізнавальна – полягає у виробленні специфічного понятійно-категоріального апарату, дослідженні сутнісної характеристики молоді як особливої соціально-демографічної спільноти;

- прогностична – виявляє себе у дослідженні актуальних економічних, правових та соціальних проблем молоді, виробленні коротко - і довгострокових прогнозів їх розвитку;

- практична – пов'язана з виробленням сучасних методик комплексного вивчення молодіжних проблем, встановленням ефективних механізмів, забезпеченням тісного зв'язку дослідницьких інститутів, лабораторій з державними і громадськими структурами, що працюють з молоддю;

- управлінська – реалізується через науково обґрунтовані методи та форми діяльності державних, громадських установ щодо регулювання соціальних процесів у молодіжному середовищі.

Вивчення молодіжних проблем відбувається за багатьма напрямками, у різноманітних сферах життєдіяльності: праці, навчанні, сім'ї, неформальних організаціях, під час дозвілля, що передбачає активний обмін інформацією з іншими зацікавленими науками.

Молодь сьогодні є самою досліджуваною віковою категорією населення. Більше третини всіх соціологічних досліджень, що проводяться в нашій країні, так або інакше пов'язані з проблемами молоді.

Серед методів дослідження молодіжних проблем найуживанішими є систематичні спостереження, інтерв'ювання та анкетування. Не менш вживаними є тестування, аналіз особистих щоденників, біографічних описів, творів, у яких відображається процес формування і розвитку молодої людини. Безперечно цінність мають тривалі дослідження одних і тих же категорій і груп молоді. Вказані дослідження дають можливість простежити еволюцію життєвого шляху молодої людини, її зльоти і падіння, успіхи і невдачі, подолання перешкод і труднощів.

Таблиця 1.2.

Функції соціології молоді

№ п/п	Функція	Значення
1.	Методологічна	Забезпечує розробку наукових засад для сучасної соціологічної молодіжної концепції та формування на цій основі сильної державної молодіжної політики.
2.	Теоретико-пізнавальна	Полягає у виробленні специфічного понятійно-категоріального апарату, дослідженні сутнісної характеристики молоді як особливої соціально-демографічної спільноти.
3.	Прогностична	Виявляє себе у дослідженні актуальних економічних, правових та соціальних проблем молоді, виробленні коротко - і довгострокових прогнозів їх розвитку.
4.	Практична	Пов'язана з виробленням сучасних методик комплексного вивчення молодіжних проблем, встановленням ефективних механізмів, забезпеченням тісного зв'язку дослідницьких інститутів, лабораторій з державними і громадськими структурами, що працюють з молоддю.
5.	Управлінська	Реалізується через науково обґрунтовані методи та форми діяльності державних, громадських установ щодо регулювання соціальних процесів у молодіжному середовищі.

Слід також відмітити важливість порівняльних досліджень тих або інших проблем в різних регіонах або серед людей різних поколінь. Вони дають можливість встановити реальні зрушення в ціннісних орієнтаціях, віддалені наслідки змін.

Отже, серед дослідницьких методів молодіжних проблем широко використовуються як кількісні та і якісні методи. Зокрема, вони можуть використовуватися як окремо один від одного, так і спільно в різних комбінаціях або паралельно. Але через розпорошеність і відомчу відокремленість науково дослідницьких установ, які вивчають молодь та її проблеми, ще й досі не вироблено єдиної методики вивчення молоді, відсутні серйозні міждисциплінарні дослідження, сучасна молодіжна концепція. Це спричиняє певний розрив між теоретичним та емпіричним напрямками аналізу проблем молоді, збільшення кількості аматорських досліджень.

Останнім часом загострилося чимало молодіжних проблем, які потребують вивчення за допомогою соціологічних досліджень. Проблеми молоді досліджуються як у контексті всього суспільства, його основних характеристик, структурних зрушень і змін, так і диференційовано – як особливої соціальної групи, з характерними їй ознаками і властивостями.

Слід помітити, що проблеми молоді багато в чому пов'язані з тими процесами які протікають у сучасному світі: урбанізацією, підвищенням питомої ваги в суспільстві пенсіонерів, осіб похилого віку, скороченням народжуваності і так далі.

Класифікацію соціальних проблем молоді можна проводити за різними ознаками:

- за територіальною ознакою можна виокремити молодіжні проблеми, властиві індустріальним країнам;
- проблеми, властиві окремим регіонам;
- проблеми, характерні для однієї окремо взятої країни;

- за ознакою часу можна розглядати так звані вічні проблеми: наприклад, взаємини поколінь, і проблеми породжені конкретною епохою;

- за системною ознакою можуть бути досліджені загальні проблеми молоді, властиві цьому суспільству, рівню його розвитку, вони торкаються різних груп населення, у тому числі і молоді, і чисто молодіжні проблеми, властиві саме цій соціальній групі, обумовлені її становищем і роллю в суспільстві.

Висновки до першого розділу

Отже, соціальна проблема – це складна пізнавальна задача, рішення якої приводить до істотних теоретичних або практичних результатів. Для її рішення необхідна відповідна інформація про об'єкт соціального впливу, про умови, обставини та інші чинники, що впливають на його життєдіяльність, стан і поведінку.

Соціальні проблеми можуть носити глобальний характер, зачіпаючи інтереси значної частини людства.

Останнім часом загострилося чимало молодіжних проблем, які потребують вивчення за допомогою соціологічних досліджень. Проблеми молоді досліджуються як у контексті всього суспільства, його основних характеристик, структурних зрушень і змін, так і диференційовано.

РОЗДІЛ 2

СОЦІАЛЬНЕ САМОПОЧУТТЯ МОЛОДІ ЯК ГОЛОВНИЙ ПОКАЗНИК РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

2.1. Соціальні проблеми молоді

У соціальній структурі суспільства важливе місце займає молодь.

Проблеми, протиріччя, що потребують свого вирішення на шляху соціалізації молоді, наявні в усіх сферах її життєдіяльності. У нинішніх умовах молоде покоління найбільше стурбоване економічними проблемами.

Молодих людей непокоять проблеми працевлаштування. У молодіжному середовищі панує найвищий рівень безробіття. Проблеми, з якими стикається молодь під час пошуку роботи, є вимагання стажу роботи, відповідної освіти, знань та умінь.

До головних проблем сучасної молоді відноситься також значна економічна та соціальна залежність від батьків, перш за все – забезпечення житлом. Більшість молодих людей досягає соціально-економічної самостійності тільки приблизно в 30 років, тобто на межі молодості.

На становищі молоді позначається загальне зниження рівня життя та зубожіння населення. Значна частина молодих людей знаходиться на межі бідності. Кризовий стан суспільства негативно відбивається на відношенні молоді до трудової діяльності. Велика кількість молодих людей відзначають, що оплата за роботу, яку вони сьогодні виконують, не забезпечує їм можливості вирішувати насущні проблеми.

Актуальною проблемою, з якою зіткнулося наше суспільство, стало погіршення фізичного та психічного здоров'я молоді. Упродовж останніх

десяти років серед молоді відбулося підвищення рівня захворюваності й поширення хвороб за всіма їх класами. Значного поширення набули соціально зумовлені хвороби. Погіршується епідемічна ситуація щодо ВІЛ/СНІДу, який вражає насамперед молоде покоління. Кількість споживачів наркотичних засобів та психотропних речовин збільшується, вік наркозалежної молоді має тенденцію до омолодження. Поглиблення цих явищ викликає загрозу демографічної безпеки.

Окреслилася тенденція до погіршення психічного і духовного здоров'я молодих людей. Кожна третя дитина народжується з відхиленням у розвитку нервової системи. Чимало школярів почувають себе самотніми, перебувають у стані психічної напруги внаслідок конфліктів з однолітками, вчителями та батьками.

Серед соціальних проблем молоді значне місце займає зростання рівня соціальних відхилень (до основних форм девіантної поведінки у сучасному суспільстві відноситься злочинність, токсикоманія, алкоголізм, проституція і суїцид).

Дослідження свідчать, що підґрунтям для негативних суспільних явищ є:

- соціально-економічна нестабільність,
- недоліки в організації навчально-виховного процесу в освітніх закладах,
- певна дегуманізація освіти, штучне відокремлення її від виховання,
- зниження виховного потенціалу сім'ї,
- негативний вплив антигромадських елементів,
- наявність засобів і сфер нетрудового збагачення тощо.

Актуальною проблемою, з якою зіткнулося наше суспільство, стала шлюбно-сімейна проблема (високий рівень розлучень, сімейних

конфліктів, низька народжуваність, відсутність можливості поліпшити житлові умови, позашлюбне материнство).

Соціальні зміни в суспільному житті супроводжуються значними змінами у свідомості і поведінці молодих людей, в тому числі з деформаціями в системі цінностей.

Так, молодь не надає належного значення проблемам виховання, зокрема патріотичного. Окремі з них не відчують гордості за належність до України, українського народу. Зрозуміло, що не лише матеріальні негаразди спричиняють такі настрої серед молоді. Вочевидь, даються взнаки порушення спадковості поколінь, прогалини у вихованні дітей та підлітків у сім'ї, школі, низькопробна масова культура Заходу, недостатня робота щодо збереження та відродження народних традицій, надмірна комерціалізація сфери дозвілля, культури.

Важливу роль у вирішенні молодіжних проблем має відіграти суспільство та держава, які повинні запропонувати таку політику по відношенню до молоді, щоб забезпечити найбільш ефективне виховання, повноцінну освіту, успішну соціалізацію.

Національне виховання, формування національної самосвідомості мають суспільний характер. До них причетні не тільки сім'я, а й найближче соціальне оточення – формальні й неформальні організації, засоби масової інформації, заклади культури, релігійні об'єднання. Національна самосвідомість людини знаходиться у єдності з загальнолюдськими цінностями:

- любов'ю до рідної землі,
- повагою до історичного минулого свого народу,
- сприйняттям традицій, народного мистецтва,
- наступністю та спадкоємністю поколінь.

2.2. Розробка молодіжних проблем у вітчизняній соціології

Перший етап формування вітчизняної соціології молоді охоплює 20-30-ті роки ХХ ст. У ці роки до вивчення молоді звернулися педагоги, соціологи, психологи. Особлива увага дослідників була приділена вивченню робітничої молоді, джерел поповнення робітничого класу, мотивів обрання професії, інтересів і потреб, проведення вільного часу. Також вивчали погляди молоді на тогочасні проблеми.

Загалом дослідження, проведені у ці роки, були спрямовані на вивчення процесу формування нового покоління, але в силу негативного ставлення до соціології взагалі та її галузей зокрема всі вони так і залишилися на рівні цікавих, багатих на статистичний матеріал соціологічних концепцій. Подальшого розвитку вони не мали.

Наступний період у розвитку соціології молоді починається з середини 60-х років. Тоді була висунута та обґрунтована ідея комплексного дослідження людини у поєднанні всіх ступенів її життєвого циклу. Певне значення для вироблення соціологічної теорії молоді мала праця І. Кона «Соціологія особи», у якій були визначені особливості юності. У наступні роки він досліджував проблеми юнацького віку, розвитку молодіжної свідомості, значення дружби та кохання, процесу становлення духовного світу молодої людини.

Початок 80-х років та сьогодні характеризуються значним сплеском інтересу вчених до молодіжної проблематики. Активізувалися дослідження у різноманітних напрямках, до їх виконання була залучена значна кількість наукових колективів. Питання, яким були присвячені дослідження, стають актуальнішими, гострішими, дискусійними. Але загальна більшість з них мала описовий характер, лише констатувала наявність тієї чи іншої проблеми, не пропонуючи їх вивчення. Головна дослідницька проблема – ставлення молоді до праці. Цікаві матеріали

були одержані у міжнародному дослідженні соціологів колишніх соціалістичних країн, підсумки якого опубліковані у книзі «Працююча молодь: освіта, професія, мобільність»,

У формуванні соціологічної теорії молоді беруть участь українські соціологи, чию увагу привернули такі проблеми:

- трудове виховання молоді (І. Лукінов, Ю. Пахомов, В. Урчукін);

- особливості формування трудових орієнтацій та життєвих планів різноманітних соціально-демографічних категорій молоді (Л. Аза, О. Вишняк, Є. Головаха, В. Матусевич, В. Осовський, М. Чурилов);

- підготовка молоді до праці в умовах реформи загальноосвітньої і професійної школи, об'єктивні та суб'єктивні чинники трудової активності молоді, політична інформованість та суспільно-політична активність молоді, тенденції й проблеми побуту та дозвілля молоді (О. Вишняк, С. Макеєв, В. Піча, М. Чурилов);

- формування молодого спеціаліста (А. Андрющенко, О. Якуба);

- соціальна зрілість молоді (І. Пустельник, Т. Старченко, Н. Черниш, О. Якуба),

Український науково-дослідний інститут проблем молоді зосередив свою діяльність на:

- проведенні фундаментальних та пошукових досліджень проблем молоді;

- вивченні, аналізі та прогнозуванні стану справ у молодіжному середовищі;

- встановленні та налагодженні зв'язків з організаціями в Україні та за її межами, які працюють у сфері молодіжної проблематики.

Інститут підготував статистичний довідник «Молодь України», в якому містяться статистичні дані, що охоплюють основні сфери життєдіяльності юнаків та дівчат. Матеріал згруповано в такі розділи:

- чисельність і природний рух молоді;
- народна освіта;
- підготовка робітничих кадрів;
- зайнятість молоді в народному господарстві;
- охорона здоров'я;
- культурно-побутові умови життя молодих сімей;
- виробництво і торгівля товарами для дітей та молоді.

Але різке погіршення економічного та соціального життя наприкінці ХХ ст., ускладнило функціонування як загальнотеоретичної, так і галузевої соціології. За відсутності фінансування майже не проводяться масштабні соціологічні дослідження, які б могли з'ясувати молодіжні проблеми в умовах трансформації політичної, соціально-економічної систем. Значно скоротилась кількість дослідних центрів, проблемних лабораторій з вивчення сучасної молоді.

Останнім часом загострилося чимало молодіжних проблем, серед яких найголовнішими є:

- низький рівень життя;
- безробіття і значна економічна та соціальна залежність від батьків;
- шлюбно-сімейні проблеми (високий рівень розлучень, сімейних конфліктів, низька народжуваність, матеріальна незабезпеченість, відсутність умов для поліпшення житлових умов);
- поганий стан здоров'я і зростання рівня соціальних відхилень (злочинність, пияцтво, наркоманія, проституція);
- втрата ідеалів, соціальної перспективи, життєвого оптимізму.

Постійно скорочується питома вага молоді щодо всього населення. В Україні за останні десять років її кількість знизилася з 22 до 20%. За всіма прогнозами, ця тенденція триватиме і надалі.

Вирішення цих проблем потребує розробки і втілення у соціальну практику державної молодіжної політики, складовою частиною якої є комплекс наук про молодь.

2.3. Самовизначення молоді: професійне та економічне

Протягом тривалого часу молоді відводилось другорядне місце у сфері праці, що, як наслідок, посилювало її матеріальну та психологічну залежність від старших поколінь. Нині близько 90% молодих людей живуть на частковому або повному утриманні батьків та рідних. Основна частина молодого покоління при переході до ринково орієнтованої економіки розраховує на суспільну допомогу і захист, а не на власні сили.

Загалом для процесу професійного самовизначення молоді нині характерні такі особливості:

- зростаючі диспропорції у структурі зайнятості у різних регіонах країни, поява праценадлишкових та праценедостатніх сфер;
- посилення прихованого і явного безробіття у молодіжному середовищі;
- розтягування у часі періоду набуття освіти і наявність різних можливостей в її одержанні; низький престиж освіти на загал;
- масовий характер вимивання молоді з виробничих структур у сфері приватного бізнесу, пов'язані насамперед з комерційною діяльністю невиробничого напрямку;
- використання молоді передусім на тимчасово вигідних та добре оплачуваних роботах, які не вимагають фахової підготовки, та

пов'язаний з цим процес декваліфікації молоді, особливо тієї її частини, яка лише починає трудову діяльність;

- загострені прояви соціальної нерівності, які торкаються шансів різних категорій молоді у виборі професійної освіти та місця праці.

Мета молодіжної політики в цьому напрямку – зміцнення професійного статусу молоді шляхом економічного (а не адміністративного) регулювання молодіжної зайнятості, особливо у праценадлишкових районах, докорінна реформа системи освіти, розробка спеціальних економічних та юридичних гарантій, які попереджатимуть або компенсуватимуть різні можливі форми дискримінації молоді.

Ця проблема складається з ряду підпорядкованих проблем, таких, як:

- необхідність забезпечення рівних умов для трудового старту молоді;
- можливість соціального просування;
- досягнення економічної самостійності.

Соціологічні дослідження свідчать, що нині існує відчутна нерівність серед молоді у можливостях набуття загальної освіти, духовного і культурного розвитку, професійної підготовки, виборі місця праці. Причин цих явищ є багато:

- соціальні наслідки демографічних, організаційних, структурних диспропорцій в межах цілої країни, які утворювались історично і поглиблювались в умовах економічної кризи,
- зростання соціальної нерівності в усьому суспільстві, що особливо позначається на молоді,
- відсутність сильної державної соціальної політики, тощо.

Наприклад, у порівнянні з міською молоддю у сільських хлопців та дівчат невисокі можливості набуття якісної освіти, престижних місць

працевлаштування, змістовного проведення дозвілля. Все це спричиняє помітне зменшення питомої ваги молоді у складі сільського населення, її масове переміщення у міста і перетворення сільської молоді в них на маргінальний (від лат. *marginalis* – той, що знаходиться на краю, на узбіччі) прошарок.

Відносно новим явищем стає *дальше погіршення економічного стану молоді*. Це стосується виконання нею фізично важких, шкідливих і непривабливих робіт, постійної загрози безробіття, одержання мінімальної заробітної платні. Так, наприклад, середня заробітна платня молодих робітників складає нині лише 60% від середньо-українського рівня і є вдвічі нижчою від величини мінімального споживчого бюджету для юнаків і дівчат. Наслідком цього є падіння рівня життя молоді в цілому, що спонукає молодь вдаватися до підробітку крім основної роботи чи навчання. Тому вторинна (додаткова) зайнятість молоді стає для неї правилом.

Але з огляду на те, що вторинна зайнятість здійснюється переважно у неформальній або тіньовій економіці, молодь стає там об'єктом визиску та посиленої експлуатації. Сьогодні у тіньовому секторі економіки працює 21% молодих людей у віці 15-28 років; у віці ж 20-28 років цей відсоток зростає до 25,3. Найбільш поширеним в усіх групах молоді великих міст є надання послуг приватним особам; цим займається нині від 40 до 47 відсотків молоді.

Отже, для економічного самовизначення молоді на сучасному етапі її життєдіяльності стають характерними наступні риси:

- падіння рівня життя молоді в цілому та різке погіршення її економічного стану зокрема;
- вимушене вдавання до додаткового підробітку, який, по-перше, збагачує не державу, а приватні структури, по-друге, супроводжується надмірним використанням фізичних і розумових

здібностей молодих людей на шкоду їх загальному і духовному розвитку, що часто становить загрозу для стану їх здоров'я; по-третє, сприяє декваліфікації молоді та втраті можливостей набуття фахової освіти або підвищенню кваліфікації;

- посилення матеріальної, економічної та психологічної залежності молоді від суспільства та батьків, труднощі одержання статусу самостійної автономної особистості, тобто досягнення стану дорослості;

- відсутність помітного соціального просування і зростання соціального статусу, брак стимулів для продовження освіти;

- зростання кількості психічних проблем і комплексів, пов'язаних зі страхом втрати роботи і неможливістю самовияву та реалізації своїх сутнісних можливостей.

Мета молодіжної політики у цій сфері – вирівнювання стартових позицій молоді, подолання дискримінації окремих груп молодих людей, в тому числі у приватних структурах, розвиток кредитування молоді та молодих сімей на сприятливих умовах, надання пільг для працевлаштування випускників навчальних закладів у перші два роки після їх закінчення, організація служб профорієнтації, перепідготовки та працевлаштування молоді, служб юридичної допомоги та консультування юнаків і дівчат.

Молодіжна політика держави повинна також збільшувати можливості для посадового, професійно-кваліфікаційного, освітнього, наукового зросту молоді, забезпечувати вільний вибір шляхів і засобів соціального просування.

Подолання матеріальної та інших видів залежності від батьків і суспільства може здійснюватись через розширення можливостей самостійного забезпечення власних потреб, удосконалення законодавчої практики та законодавчої ініціативи, створення гарантій для отримання молоддю освіти і фахової перепідготовки.

До числа молодіжних проблем, крім названих вище, належать також:

- забезпечення духовного і фізичного розвитку,
- зміцнення молоді сім'ї та ряд інших.

Причому всі вони пов'язані із погіршенням становища молоді у цих сферах у порівнянні з минулим. Розв'язанню молодіжних проблем мають сприяти законодавчі акти, прийняті українською державою. До них відносяться Декларація про загальні засади державної молодіжної політики в Україні від 15 грудня 1992 р. (Додаток А), Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5 лютого 1993 р. (Додаток Б) та відповідна постанова Верховної Ради України про введення його в дію.

У зв'язку з цим перед вітчизняною соціологією молоді стоїть дуже важливе і відповідальне завдання: поглиблення знань про молодь та її проблеми, аналіз виконання прийнятих законодавчих актів у конкретних ділянках та інформація органів влади і управління з метою внесення коректив у самі закони чи прийняття доповнень і додатків до існуючого законодавства.

Для західної соціології молодіжні проблеми набувають дещо іншої пріоритетності та змісту. Центральною з них вважається напруження між молоддю та суспільством, яке робить можливим конфлікт між індивідуальностями та існуючим соціальним устроєм. В основі цього напруження лежить амбівалентність (тобто двоїстість, суперечливість почуттів та емоцій) молоді, яка здатна привести і до політичного активізму, і до інтенсивної само-трансформації особистості, і до її втечі у світ наркотиків або релігії. Тому одним із завдань молодіжної політики у розвинутих країнах є створення таких умов для молоді, коли б ця амбівалентність якомога лагідніше скеровувалась у просоціальному

напрямку через надання найрізноманітніших можливостей для соціально корисної діяльності молоді.

Ще одною характеристикою віку молодості в цих країнах виступає величезна цінність змін, трансформацій, руху взагалі і послідовна огида і відраза до усталеного статусу. Звичайно, всі люди прагнуть змін, але саме молоддю зміни і рух обожнюються, стають усвідомленими завданнями, основною метою існування. Тому конфлікт поколінь, який є досить поширений у західних країнах, набирає виразу протесту молодих проти зупинки в русі і динамічному розвитку їх батьків, що, набувши певного соціального статусу і положення у суспільстві, заспокоюються і зупиняються на досягнутому. Це враховується у молодіжній політиці розвинутих держав, яка не має постійних пріоритетів і усталених напрямків, є надзвичайно гнучкою і придатною для модифікацій.

Цей неповний перелік основних положень, пов'язаних із розумінням молоді та її проблем, дає можливість порівняти вітчизняну і західну соціологію молоді та скерованість молодіжних політик. Якщо увагу соціологів пострадянського простору привертають насамперед питання підкреслено-соціального значення і ваги, тобто входження молоді у суспільство та її адаптації в ньому, то західні соціологи акцентують на процесах становлення особистості; якщо перших цікавлять передусім проблеми підготовки молоді до праці, то других – поведінка молоді, що відхиляється від суспільних норм і цінностей і загрожує руйнації цілого суспільства.

Якщо молодіжна політика перехідних країн ще несе на собі відбитки колишнього патерналізму, а законодавство не забезпечує механізмів реалізації правових актів щодо молоді і побудоване на обмеженнях і забороні, то політика розвинутих країн стосовно молоді будується на принципах і нормах її самозабезпечення і державного

забезпечення лише тих, хто не здатний до цього в силу фізіологічних, психологічних та соціальних причин.

Таким чином, соціологія молоді – одна з важливих спеціально-соціологічних галузей знання, яка переживає в нашій країні своє становлення. Від рівня розробки цієї теорії, вдосконалення її інструментарію і методик дослідження залежатиме своєчасність і ефективність вирішення нагальних молодіжних проблем в умовах нової соціальної реальності. Вивчення основних положень цієї теорії майбутніми спеціалістами сприятиме осмисленню місця і ролі молодого покоління у будівництві оновленого суспільства.

Висновки до другого розділу

Підсумовуючи, варто зазначити, що тема «Соціальні проблеми молоді» є досить актуальною, оскільки молодь – це майбутнє кожної країни. На даний момент молодь становить 30% населення планети, і саме вона займе згодом ведучі позиції як в економіці і політиці, так і в соціальній, духовній сферах суспільства.

Проблема взаємодії з молоддю одна з ключових для будь-якої держави, яка прагне працювати на власну перспективу та ставить перед собою довготривалі стратегічні плани.

Мобільність, ініціативність, здатність генерувати і сприймати інновації роблять молодь безцінним ресурсом країни.

РОЗДІЛ 3

ДІЯЛЬНІСТЬ УСТАНОВ У СПРАВАХ МОЛОДІ

3.1. Система установ у справах молоді

Діяльність установ у справах молоді включає підтримку, надання соціальних послуг та сприяння адаптації та реабілітації юнаків та дівчат.

Соціальні служби можуть бути державними і муніципальними установами соціального обслуговування молоді (соціальними установами для молоді).

До державної системи соціального обслуговування молоді належать:

- державні підприємства та установи соціального обслуговування, які є державною власністю і підпорядковуються органам у справах молоді;

- державні підприємства та установи соціального обслуговування, що є власністю суб'єктів і підпорядковуються органам державної влади суб'єктів;

- муніципальні установи, що знаходяться у власності та підпорядковуються орган місцевого самоврядування.

У систему установ органів у справах молоді входять:

- установи у справах молоді, що є власністю суб'єктів і підпорядковуються орган державної влади суб'єктів;

- муніципальні установи, що знаходяться у власності та підпорядковуються орган місцевого самоврядування (муніципальні органи у справах молоді).

Установи створюються з метою забезпечення соціально-правової захищеності підлітків та молоді, інтеграції їх у соціально-економічне,

суспільно-політичне та культурне життя країни, регіону, громади, міста, а також цілеспрямованої соціально-дозвіллевої роботи з підлітками та молоддю за місцем проживання, профілактики бездоглядності, правопорушень, наркоманії серед підлітків та молоді.

Основним завданням установ у справах молоді є створення умов для фізичного, духовного і морального розвитку підлітків та молоді віком від 14 до 35 років.

Дані служби надають психологічну, соціально-педагогічну, правову та інформаційну допомогу, сприяють зайнятості підлітків та молоді, їх професійної орієнтації і соціально-трудової адаптації, здійснюють підтримку молодих сімей, сприяють у вирішенні їхніх житлових проблем, підтримують талановиту молодь, дитячі та молодіжні громадські об'єднання, молодіжні ініціативи, формують і розвивають кадровий потенціал.

До установ у справах молоді можна віднести:

- Комплексний центр соціального обслуговування молоді;
- Центр соціально-психологічної допомоги молоді, соціальна служба для молоді;
- Соціальний центр молоді;
- Центр соціальної підтримки молоді;
- Центр екстреної психологічної допомоги молоді по телефону;
- Молодіжний центр планування сім'ї;
- Центр правової допомоги молоді;
- Центр інформації для молоді;
- Підлітково-молодіжний клуб;
- Соціально-реабілітаційний центр для підлітків та молоді;
- Центр професійної орієнтації та профорієнтації молоді та ін.

Одним із принципів державної молодіжної політики є надання молодому громадянину гарантованого державою мінімуму соціальних

послуг з навчання, виховання, духовного та фізичного розвитку, охорони здоров'я, професійної підготовки та працевлаштування.

Обсяг, види та якість соціальних послуг повинні забезпечувати необхідний розвиток особистості та підготовку до самостійного життя.

Соціальні служби для молоді надають такі види послуг:

- соціально-профілактичні;
- профілактичні,
- діагностичні,
- корекційні,
- профорієнтаційні,
- психолого-педагогічні,
- медико-консультаційні,
- інформаційні,
- правові;
- культурно-дозвілєві;
- послуги, пов'язані з соціальною адаптацією та організацією

тимчасового проживання дітей та підлітків.

Безпосередньо реалізацією даних соціальних послуг займається фахівець з соціальної роботи з молоддю:

1) виявляє молоді сім'ї, окремих молодих людей, які потребують різних видах і формах соціальної підтримки, і здійснює їх патронаж;

2) встановлює причини труднощів, які виникають у молоді, в тому числі за місцем проживання, роботи та навчання, а також визначає характер і обсяг необхідної їм соціальної допомоги;

3) здійснює соціально-психологічну реабілітацію молодих людей, які страждають алкоголізмом, наркоманією та які зазнали сексуального насильства;

4) веде роботу з молодими сім'ями, які мають несприятливі соціально-правові та медико-психологічні умови проживання;

5) виявляє колишніх вихованців дитячих будинків та шкіл-інтернатів, які не мають батьків або залишилися без їх піклування, неповнолітніх матерів, які потребують працевлаштування або іншої допомоги;

6) сприяє активізації потенціалу власних можливостей окремої людини, сім'ї чи соціальної групи;

7) надає необхідні консультації з різних питань соціальної допомоги та захисту;

8) допомагає в оформленні документів для прийняття нужденних на постійне або тимчасове соціальне обслуговування, для опіки та піклування;

9) сприяє в наданні права на проживання в стаціонарних установах (соціально-реабілітаційних центрах для підлітків та молоді, соціальних готелях, кризових центрах допомоги жінкам, які потрапили у важку життєву ситуацію, та ін.).

Фахівець з соціальної роботи з молоддю здійснює свою діяльність за місцем проживання молодих людей, які потрапили у важку життєву ситуацію, в центрах соціального обслуговування молоді.

Такий центр соціального обслуговування молоді створюється як у місті, так і в сільському поселенні, і весь комплекс соціальних послуг концентрується саме в цій установі. Підтримка надається всім категоріям молодих громадян, які проживають і даному населеному пункті. Пріоритетними напрямками діяльності даної установи є профорієнтація та працевлаштування.

Іншим видом установ є центри соціально-психологічної допомоги молоді.

Дані центри здійснюють свою діяльність за такими напрямками:

- інформаційно-консультативна допомога,
- корекційно-педагогічна робота,

- медико-психологічне консультування,
- медична реабілітація,
- наркологічна допомога,
- сімейне дозвілля,
- надання інформації про ринок праці.

Тут проводяться соціологічні дослідження, профілактика бездоглядності, профорієнтація, психологічна корекція, сприяння зайнятості, соціальна допомога молодій сім'ї, соціальна допомога сиротам, соціально-клубна робота, екстрена психологічна допомога по телефону.

Адаптація молоді до сучасних умов життя сприяють центри соціальної підтримки молоді.

Провідними напрямками діяльності даної установи є:

- працевлаштування,
- профорієнтація,
- впровадження нових соціальних технологій (соціальна діагностика, соціальна реабілітація, соціальна терапія, соціальна профілактика та ін.),
- педагогічна корекція.

Одним з пріоритетних напрямків реалізації соціальної підтримки молоді є профілактика наркоманія та залежності від психоактивних речовин у молодіжному середовищі.

Для найбільш неблагополучних у соціальному відношенні груп молоді створюються служби соціальної допомоги.

Об'єктом соціальної роботи є молодь, молоді сім'ї та підлітки, які мають несприятливі умови для життєдіяльності (конфлікти і неблагополуччя батьків, відсутність місця проживання, роботи та ін.).

Напрямки діяльності установи:

- інформаційний,

- методичний,
- рекламно-пропагандистський,
- аналітико-прогностичний,
- соціально-терапевтичний,
- медико-соціальний,
- соціально-педагогічний,
- соціально-реабілітаційний;
- соціально-профілактичний.

Соціально-терапевтичний напрямок у центрі соціальної підтримки молоді включає патронаж сімей та громадян, які потребують постійної або тимчасової турботі.

Соціально-реабілітаційний напрямок включає допомогу безробітним, емігрантам, вимушеним переселенцям, жінкам-інвалідам, які мають дітей, підліткам, які бажають займатися трудовою діяльністю.

Особливо важлива діяльність соціальних служб молоді у сільській місцевості. Тут спочатку виявляються актуальні проблеми молоді даного населеного пункту, а потім організуються виїзні бригади фахівців, які можуть надати екстрену допомогу у вирішенні назрілих соціальних проблем. Можлива також організація проведення в сільській місцевості щомісячного консультування одним з фахівців.

Консультування дозволяє здійснювати більш тривалу корекційну, соціально-терапевтичну, соціально-реабілітаційну роботу для конкретної сім'ї або однієї людини.

Таким чином, діяльність установ органів у справах молоді орієнтована на створення умов для розвитку особистості юнака чи дівчини.

У цих установах фахівці з соціальної роботи з молоддю сприяють подоланню наслідків важких життєвих ситуації конкретної людини.

Результатом взаємодії фахівця з соціальної роботи та молоді людини є формування готовності клієнта до самостійного життя.

3.2. Зміст і форми роботи соціальних установ у справах молоді

Зміст діяльності соціальних установ у справах молоді являє собою систему послідовного проведення інноваційних технологій і форм роботи, спрямованих на створення умов для розвитку особистості молоді людини.

Одним з основних напрямків діяльності соціальних установ у справах молоді є сприяння зайнятості юнаків та дівчат. Воно реалізується через професійну підготовку та проведення заходів з працевлаштування за допомогою таких форм: ярмарків вакансій і навчальних робочих місць, консультування молоді та роботодавців з питань становища на ринку праці, громадських робіт, тимчасового працевлаштування, квотування робочих місць.

Професійна підготовка безробітних здійснюється на базі комплексного центру соціального обслуговування молоді. Тут комплектуються групи юнаків і дівчат, які бажають отримати професію. Особам, які навчаються, надається місце на підприємствах міста для проходження виробничої практики. Приблизний період навчання складає три місяці. Після закінчення курсів, складання іспитів випускники отримують свідоцтва і можуть звернутися до відділу сприяння зайнятості молоді, де фахівці надають допомогу у працевлаштуванні. Дана форма ефективна в роботі з випускниками загальноосвітніх шкіл, які не мають можливості навчатися в установах професійної освіти.

Важливим напрямком діяльності соціальних установ є соціально-профілактична робота, яка реалізується за допомогою індивідуальних, групових і колективних форм.

Багатьма фахівцями відзначається ефективність впровадження колективних форм роботи з бездоглядними підлітками. Інтеграція їх в середовище благополучних однолітків може відбуватися, наприклад, в умовах дитячого об'єднання.

Спеціаліст із соціальної роботи в літньому оздоровчому таборі створює умови для формування позитивних міжособистісних відносин у групі.

Педагогічний супровід здійснюється через пред'явлення єдиних, чітких вимог до всього колективу. На завершення будь-якої колективно-творчої справи проводиться спільне обговорення, де закріплюються соціальні навички, які проявилися під час практичних ситуацій, коли підлітки знаходили рішення і домагалися результатів, беручи участь у загальнотабірних заходах чи роботи свого загону.

Соціально-профілактична робота організовується також за допомогою дворових майданчиків для молоді за місцем проживання. Тут фахівець з соціальної роботи з молоддю реалізує різні ігрові технології, навчає юнаків і дівчат умінням і навичкам колективно-творчої діяльності.

Програма соціальної реабілітації включає також захист житлових прав неповнолітніх, оформлення документів для реєстрації за місцем проживання, для отримання паспорта, медичного полісу та ін.

У кожному конкретному випадку фахівці з соціальної роботи з молоддю сприяють у забезпеченні психотерапевтичної та медичної допомоги, а також в організації дозвілля за інтересами (комп'ютерних, спортивних клубів та ін.).

Зміст роботи фахівців з соціальної роботи включає відвідування підлітків, які перебувають під вартою у слідчому ізоляторі, та проведення бесід з підлітками та їх сім'ями. Фахівці установи також особисто беруть участь у судових процесах, де надають інформацію про проведену роботу з підсудним, або направляють звіт про виконану роботу.

Сприяє формуванню духовно-моральних цінностей молодій людині військово-патріотичне спрямування, яке реалізується у підлітково-молодіжних клубах органів у справах молоді.

Соціально-клубні установи надають різноманітні за формою та змістом можливості для особистісної самореалізації, розвитку духовно-моральних орієнтирів молодих людей. Основним призначенням даної установи є розвиток мотивації особистості молодій людині до пізнання та творчості, реалізація додаткових освітніх програм, послуг щодо інтересів молоді, суспільства, держави. До завдань, які визначають зміст діяльності підлітково-молодіжних клубів, можна віднести: забезпечення умов для особистісного розвитку, зміцнення здоров'я, професійне самовизначення юнаків і дівчат, сприяння адаптації їх до життя в суспільстві, формування загальної культури юнаків та дівчат, організацію змістовного дозвілля молоді.

Установа організовує роботу з підлітками та молоддю протягом усього року. Соціальна діяльність здійснюється в одновікових та різновікових об'єднаннях за інтересами (студіях, групах, секціях, гуртках, театрах та інших).

Зміст роботи підлітково-молодіжної спільноти визначається педагогом, фахівцем із соціальної роботи з молоддю з урахуванням навчальних планів і програм, рекомендованих державними органами управління освітою. Фахівці можуть розробляти авторські програми, які затверджуються педагогічною (методичною) радою установи. Заняття в об'єднаннях проводяться за програмами однієї тематичної спрямованості або комплексною, що відображає різні напрями діяльності підлітково-молодіжного клубу.

Зміст і форми діяльності соціальних установ органів у справах молоді сприяють подоланню важких життєвих ситуацій молодій людині,

створюють умови для розвитку її активної життєвої позиції і виховують громадянина, якому притаманні патріотизм і гуманні ціннісні орієнтації.

У діяльності установ у справах молоді є певні особливості: різновіковий склад колективу, куди крім старших школярів та учнівської молоді можуть входити педагоги і батьки, громадські діячі. Співдружність та співпраця різних поколінь передбачає наступність накопиченого соціального досвіду, традицій, норм, цінностей, а також сприяє результативному вирішенню виникаючих труднощів.

Важливо, щоб в установах у справах молоді формувалася особливий стиль взаємовідносин, побудований на волі, рівності, взаємній повазі. Діяльність установ має здійснюватися на основі індивідуального підходу в роботі з кожною людиною. Будь-який бажаючий може добровільно звернутися по допомогу в зручний для нього час. Підтримка надається всім потребуючим молодим громадянам.

3.3. Зміст та організація соціальної роботи з молоддю у сфері дозвілля

Соціальна робота з молоддю у сфері дозвілля регулюється відповідною частиною державної молодіжної політики. У цьому плані досить важливі найбільш загальні підстави, що визначають позицію держави і суспільства в даній галузі.

Важливим методом регулювання вільного часу і дозвілля молоді виступає контроль над діяльністю суб'єктів, які надають молоді послуги культурно-дозвільної сфери. Головна мета такого контролю полягає у забезпеченні таких умов дозвільної діяльності, які відповідали б потребам самої молоді і сприяли формуванню більш високого рівня культури її дозвілля. Це матиме позитивний вплив на соціокультурну ситуацію в сфері дозвілля сучасної молоді.

Організацію молодіжного дозвілля здійснюють чотири групи суб'єктів:

- комерційні структури, що надають послуги у сфері вільного часу;
- молодіжні громадські організації та об'єднання;
- державні установи культури,;
- державні органи у справах молоді.

Інтереси кожної групи організаторів сфери молодіжного дозвілля істотно розрізняються.

Комітети у справах молоді, департаменти культури, освіти і науки суб'єктів здійснюють контроль діяльності, функціонуючи у просторі дозвілля молоді комп'ютерних клубів, дискотек; відроджують роботу з молоддю за місцем проживання через створення єдиної системи соціоклубного простору (дворовий майданчик-клуб за місцем проживання – молодіжний центр).

Найбільш комплексним набором функцій в організації вільного часу молодого покоління наділені установи органів у справах молоді (молодіжні центри, будинки і палаци творчості молоді, молодіжні клуби). Призначення молодіжних центрів полягає, з одного боку, у задоволенні культурних інтересів і потреб різних категорій молоді у сфері вільного часу, незалежно від рівня їх підготовленості до активних дозвіллевих занять, а з іншого – у соціальному вихованні учнів і молодих робітників та службовців.

У роботі з молоддю центри слідують принципам змагальності, взаємної поваги, довіри і уваги учасників один до одного, індивідуального підходу та єдності інтересів особистості і колективу. У багатьох населених пунктах молодіжні центри стають улюбленим і звичним місцем відпочинку, зустрічей з друзями і знайомими, розумного проведення свого дозвілля для відносно постійного складу населення (дітей, підлітків,

молоді і дорослих), а інші центри, навпаки, бувають розраховані на постійно мінливий контингент відвідувачів, які приходять сюди, маючи можливість вільного вибору.

Економічну основу діяльності молодіжних центрів може становити господарський механізм, що включає використання бюджетних і позабюджетних асигнувань, дотацій і надходжень від пайової участі різних відомств, підприємств, установ, громадських організацій, доходів від надання платних послуг, самоокупних колективів, орендної плати та ін.

Структура молодіжного центру базується на взаємодії професійної чи напівпрофесійної праці організаторів в особі штатних соціальних працівників, педагогів, режисерів, з одного боку, а з іншого – творчої, ігрової, розважальної, оздоровчої діяльності всіх учасників: дітей, підлітків, молоді, дорослих.

Молодіжний центр може включати в себе різні структури: кафе, пункт прокату, студію звукозапису, клуб, бібліотеку, парк, музей, кінотеатр та ін.

У молодіжних центрах можуть бути реалізовані програми різного профілю:

- соціально-гуманітарні (у тому числі реабілітаційні та коригуючі);
- художньо-естетичні;
- спортивно-оздоровчі;
- науково-технічні.

Кожен молодіжний центр – це своєрідна арена соціально-культурної діяльності як різних молодіжних груп, так і окремих індивідів. Можливості такої діяльності існують в будь-якому молодіжному об'єднанні центру: групі аматорів, сімейному клубі, дискотеці, ігротеці та ін. Молодіжний центр надає широкий вибір «технологій дозвіллевих

занять», створює для них відповідні умови. Центр, маючи гнучку організаційну і функціональну модель, використовує у своїй діяльності технології, орієнтовані на швидкі зміни у відповідності зі зміною завдань культурної політики.

Висновки до третього розділу

Підсумовуючи, варто відмітити що діяльність установ у справах молоді є досить ефективною та значимою.

Установи створюються з метою забезпечення соціально-правової захищеності підлітків та молоді, інтеграції їх у соціально-економічне, суспільно-політичне та культурне життя країни, регіону, громади, міста, а також цілеспрямованої соціально-дозвілєвої роботи з підлітками та молоддю за місцем проживання, профілактики бездоглядності, правопорушень, наркоманії серед підлітків та молоді.

Основним завданням установ у справах молоді є створення умов для фізичного, духовного і морального розвитку підлітків та молоді.

РОЗДІЛ 4

СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ МОЛОДІ

4.1. Соціальні проблеми молоді як об'єкт соціологічного дослідження

На формування соціальних проблем великий вплив має виховний вплив мікросередовища. Величезна роль тут відведена сімейному вихованню. Перші елементарні знання людина отримує в сім'ї, що закладає основи і свідомість, і поведінку. Власна самооцінка дитини багато в чому залежить від сприятливої атмосфери, в якій вона знаходиться і, насамперед – в сім'ї. Позитивна самооцінка здібностей сприяє більш гармонійному розвитку задатків і створює міцну основу для нормальної соціалізації в майбутньому. Низька самооцінка служить гальмом в формуванні особистості і зменшення в майбутньому своєї ролі в суспільстві. Зменшення ролі сім'ї може привести до великих втрат, в основному етичного спрямування, які згодом можуть обернутися великими витратами в трудовому і суспільно-політичному житті. Як говорить цитата: «Батьки виховують, а діти виховуються тим сімейним життям, яке створюється навмисно або ненавмисно. Життя сім'ї тим і сильне, що його враження постійні, звичайні, що воно діє непомітно».

Розглянемо макросередовище. Школа є другим по значущості після сім'ї соціальним інститутом, що бере участь в формуванні особистості. У школі, крім того, що отримуються знання, так само формується самостійність і адекватність самооцінки. У цьому процесі крім самої дитини беруть участь так само однолітки, вчителя і батьки. Йде інтенсивне засвоєння норм і правил суспільства, в якому знаходиться людина. Від того, наскільки гармонійним буде цей період, залежить

повнота отримання необхідної для життя дорослої людини інформації, широта і глибина обхвату проблем, виробіток правильних реакцій на них.

Культура і наука особисто формують членів суспільства, тим самим вони значною мірою регулюють їх поведінку.

Розглядаючи вплив середовища на соціальні проблеми молоді, то насамперед мають на увазі соціальне середовище, тобто, визначене економічними і політичними умовами, властивими даній суспільно-економічній формації. У поняття «соціальне середовище» входять матеріальні умови життя суспільства, соціальний і державний устрій, система виробничих і суспільних відносин та визначений ними характер протікання соціальних процесів і функціонування різних установ, що створюються суспільством. Дійсно, соціальний статус людини визначається передусім його державною приналежністю: людина народжується громадянином тієї або інакшої держави.

Ще в більшій мірі цей вплив визначається тією системою суспільно-економічних відносин, які встановилися в країні, в тому суспільстві, в якому відбувається розвиток і формування людини, що визначає класове становище людини.

До соціальних процесів, що впливають найбільший чином на розвиток людини, відносять насамперед:

- зміни умов життя в місті і на селі,
- міграційні процеси, тобто переміщення населення в межах території країни, з міста в село і навпаки,
- демографічні процеси – зміни в народжуваності, тривалості життя, віці, вступу до шлюбу та ін.

До числа основних соціальних інститутів, що впливають на людину, відносяться:

- сім'я як основний осередок суспільства,
- навчально-виховальні заклади, які охоплює система освіти,

- позашкільні і культурно-освітні установи,
- масові шляхи поширення інформації.

Рушійними силами соціальних проблем людини є протиріччя між виникаючими під впливом об'єктивних чинників потребами людини, починаючи від простих фізичних, матеріальних потреб і кінчаючи вищими духовними, і шляхами та можливостями їх задоволення. Ці потреби створюють мотиви того або інакшого виду діяльності. Люди всі різні, і навіть потреби їх різні.

Молодь відрізняються зростанням і доходами, віком і здоров'ям. Але самими цікавими є внутрішні, психологічні особливості людей. Вважається, що темперамент (живий і сильний) і характер (вольовий і сміливий) означають динамічні і змістовні аспекти поведінки, емоційно-вольова стійкість особистості є складовою частиною характеру людини, а здібності – це такі особливості особистості, які є умовою виконання тієї або інакшої продуктивної діяльності. Наприклад, чітка увага, музичний слух, художня обдарованість, хороша пам'ять, швидке мислення, багата уява. Психологічні особливості можуть бути негативними: образливість, забудькуватість, плаксивість, дратівливість, легко може розгубитися або розсердитися. Схильність сперечатися і заперечувати, схильність до азартної гри. Якщо людина не думає про навколишніх (чи то просто не задумується, чи то вважає це зайвим для себе), то ці особливості для неї не будуть проблемою, навіть якщо вони всерйоз зачіпають інтереси навколишніх.

У свою чергу, необхідно розглядати наступні соціальні особливості, які визначають:

- по-перше, положення молоді в суспільстві,
- по-друге, володіння власністю і дохід, стратегічні знання, працездатність, взаємна залежність, традиції і релігія, втрата ролей і рольова невизначеність, втрата майбутнього.

Соціальна активність є мірою соціальної діяльності, а її метою є реалізація інтересів суспільств, особистості як члена даної соціальної спільності.

Для будь-якої людини трудова діяльність є передумовою її повноцінності, цікавого життя, творчої діяльності. Певні проблеми можливо, пов'язані із змінами в різних сферах життя суспільства, які виникли в ході реформ в державі. І все це може бути наслідком соціальних проблем сучасної молоді. Молодіжне середовище, що є об'єктом впливу з боку політичних інститутів і структур, політичних партій і об'єднань, функціонуючого в суспільстві, являє собою складний і суперечливий організм.

4.2. Метод анкетування як метод для вивчення соціальних проблем

У роботі використано метод дослідження анкетних опитувань.

Опитування – метод збору емпіричних даних про об'єктивні факти, думки, знання та ін., який базується на безпосередній або опосередкованій (роздача анкет) взаємодії між дослідником (інтерв'юером) і опитуваним (респондентом). Інакшими словами, опитування являє собою спілкування інтерв'юера і респондента, в якому головним інструментом виступають заздалегідь сформульовані питання.

Соціологічне опитування – один з основних методів збору соціологічних даних, що дозволяють отримати інформацію про думки людей, їх мотиви і оцінки соціальних явищ, про феномени і стани суспільної, групової і індивідуальної свідомості. Опитування можна розглядати як один з самих поширених методів отримання інформації про суб'єктів – респондентах опитування. Опитування полягає в заданні людям спеціальних питань, відповіді на які дозволяють досліднику отримати

необхідні відомості в залежності від задач дослідження. До особливостей опитування можна прирахувати його масовість, яка викликана специфікою задач, які ним вирішуються. Масовість обумовлюється тим, що потрібно отримання відомості про групу індивідів, а не вивчення окремого представника. Головна перевага анкетування складається в тому, що воно є найбільш оперативним і дешевим способом збору інформації.

При дослідженні було обрано групове анкетування тому що, воно передбачає опитування одночасно групи людей. Саме це робить анкетування тим методом, який дозволяє збирати значний матеріал при мінімальних витратах часу.

Після збору анкет було проведено їх обробку і аналіз даних. З проведеного аналізу слідує, що метод анкетного опитування є найбільш важливим методом збору первинної інформації в соціологічному дослідженні. Вибрані питання з варіантами відповідей; дозволили більш суворо інтерпретувати відповідь. Рамки співвіднесення оцінок і думок визначаються набором єдиних для всіх опитаних варіантів відповіді. Дослідник має більш надійні дані, ніж при відкритих питаннях.

Отже, в ході опитування було з'ясовано, що метод анкетування дозволяє з'ясувати статистичні дані на тему дослідження «Соціальні проблеми сучасної молоді». При складанні анкети, за мету було зробити на респондентів хороше враження, пробудити їх інтерес, завоювати довіру, підтвердити упевненість у власних силах, не дати їм занудьгувати і тим самим примусити відповідати щиро та із задоволенням. Також, було враховано, що анкета повинна бути не тільки чисто методична, але і етична. Необхідно думати як про власну дослідницьку програму, так і про те, на які питання респонденти зможуть відповідати більш охоче, що може їх зацікавити. До анкети було включено не тільки питання, безпосередньо націлені на отримання відповідних відповідей, але і

питання, що дозволяють встановити з респондентами контакт, створити у них кооперативну установку, сприяти зняттю напруження, нудьги і втоми, невпевненості та ін.

4.3. Результати дослідження

Молодь відіграє важливу роль в суспільних відносинах, виробництві матеріальних і духовних благ. Однак її положення в суспільстві і міра її участі в творчій діяльності прямо залежать від дій суспільства і держави. У цей час суспільство і держава ще не до кінця подолало споживче відношення до молоді, що в свою чергу сформувало утриманську позицію молодого покоління. Якщо зіставити теоретичні підходи до соціальних проблем та їх рішення, існуючі в зарубіжній і вітчизняній соціальній роботі, то можна виявити в них як схожість, так і відмінність. Зокрема, обидва підходи одноставно визнають, що соціальні проблеми за своїм походженням є структурно зумовленими, і існують на різних рівнях соціального життя. Все це говорить про те, що сучасна молодь є майбутнім нашої країни і це майбутнє звісно світле. Також підходи єдині у визначенні кола соціальних явищ, що відносяться до вже суспільно визнаних соціальних проблем або що ще претендують на статус соціальних проблем. У свою чергу, відмінності або неспівпадіння в обох підходах пов'язані з визначенням соціальних проблем в контексті соціальної роботи.

Вибравши актуальні питання в анкеті (Додаток В) соціальних проблем молодих людей було проведено анкетування-дослідження. Мета дослідження – вивчення соціальних проблем в молодіжному середовищі. Вирішувалися наступні задачі:

- вивчення причин соціальних проблем,
- визначення чинників, які впливають на проблеми молоді.

Проведене соціологічне опитування серед молоді. У його участі прийняли 67 користувачів. З них 34 дівчини та 33 юнака у віці від 12 і більше 22 років.

Аналізуючи результати дослідження (Див. Таблицю 4.1), були зроблені наступні висновки: для оптимальної динаміки вирішення проблеми молоді більш ефективною є робота з молоддю, орієнтована на оптимізацію процесів соціалізації.

Варто зазначити, що на питання «У Вас є проблеми в спілкуванні з:» більшість респондентів (58.4%) зазначили, що проблеми в спілкуванні будь з ким відсутні.

Більшість дівчат і юнаків зазначають, що: алкоголь (30,6%), наркотики і куріння (по 15,3%) і безробіття (24,2%) є головними проблемами молоді в сучасному суспільстві.

58,3% опитаних думають, що держава винна в проблемах молоді, хоч 30% визнають, що молодь так само сама в цьому винна.

На питання «Як ви вважаєте, до чого зараз прагне молодь?» 34% опитаних зазначили, що головним є створити власний бізнес та стати багатою людиною. Проте, варто зазначити, що аналізуючи коментарі до відповіді «молодь прагне до самореалізації» (25.6%), майже третина респондентів самореалізацію вважає шляхом, щоб стати багатою людиною.

Більше третини опитуваних (37.9%) зазначили, що на даний момент не мають ніяких проблем. Однак проблеми зі здоров'ям мають 34.1%, що є досить негативним фактором.

Відповіді на питання «Як Ви оцінюєте своє матеріальне становище?» були наступними: високе – 10%, вище середнього – 10.1%, середнє – 51.1%, нижче середнього – 12.9%, мінімальне – 12.7%, нижче мінімального – 3.2%.

Таблиця 4.1.

**Результати дослідження на тему
«Соціальні проблеми сучасної молоді»**

1	У Вас є проблеми в спілкуванні з?:				
	батьками	друзями	колегами/ викладачами	немає проблем в спілкуванні	
	10.1%	12.8%	18.7%	58.4%	
2	Яка проблема молоді в сучасному суспільстві головна на ваш погляд?				
	наркотики	алкоголь/ куріння	безробіття	інше	
	30,6%	по 15,3%	24,2%	14.2%	
3	Як ви вважаєте, хто винен в проблемах сучасної молоді?				
	держава	сама молодь	батьки	свій варіант в коментарях	
	58,3%	30,0%	5.2%	6.5%	
4	Як ви вважаєте, до чого зараз прагне молодь?				
	дістати хорошу освіту	створити власний бізнес/ стати багатю людиною	створити сім'ю	до самореалізації	
	25.1%	34%	15.3%	25.6 %	
5	Яка для вас сама велика проблема на даний момент?				
	нестача кишенькових грошей	проблеми в сім'ї	проблеми з навчанням/ проблеми з роботою	проблеми зі здоров'ям	немає проблем
	15.5%	5.7%	6.8%	34.1%	37.9%
6	Як Ви оцінюєте своє матеріальне становище?				
	високе	вище середнього	середнє	нижче середнього	мінімальне нижче мінімального
	10%	10.1%	51.1%	12.9%	12.7% 3.2%
7	Яка, на Вашу думку, головна життєва мета молоді?				
	наявність престижної власності/ жити в достатку	влаштуватися на хорошу роботу/ можливість бути самому собі господарем	дістати освіту/ розвиток особистості	вищу наявність сім'ї та дітей	
	25.2%	38.9%	20.3%	15.6 %	
8	Де і як Ви проводите своє дозвілля?				
	вдома	займаюся	гуляю з	в нічному	свій варіант в

		спортом	друзями	клубі	коментарях
	12.2%	15%	52.8%	5.3%	14.7%
9	Чи упевнені Ви в своїх планах на майбутнє?				
	так	ні	важко сказати	свій варіант в коментарях	
	23.8%	30.1%	42,9%	3.2%	
10	На чю допомогу Ви сподіваєтеся при здійсненні своїх планів?				
	батьки	друзі	державна	тільки на себе	
	51.2%	16.1%	12.7%	20%	
11	Наскільки сьогодні ефективна виховна робота з молоддю?				
	ефективна, оскільки проводяться різні заходи, акції	більше приділяється увага створенню спортивних, оздоровчих центрів	мало ефективна, тому що держава приділяє найменшу увагу виховній роботі з молоддю	не ефективна	
	11.4%	19.7%	38.8%	30.1%	
12	Як Ви вважаєте, чи досить ефективно працює державна молодіжна політика?				
	так	ні	не знаю	свій варіант в коментарях	
	29.9%	14.3%	50.1%	5.9%	
13	Яка діяльність установ у справах молоді?				
	надання соціальних послуг	сприяння адаптації і реабілітації юнаків і дівчат	все вище перелічене	свій варіант в коментарях	
	64%	12.8%	9.7%	13.5%	

На питання «Де і як Ви проводите своє дозвілля?» більше половини опитуваних відповіли, що проводять час із друзями.

42,9% зазначають, що їм важко відповісти «Чи упевнені вони в своїх планах на майбутнє».

На питання «На чю допомогу Ви сподіваєтеся при здійсненні своїх планів?» 51.2% респондентів зазначили, що на батьків, на себе надіються 20%, на підтримку друзів – 16.1%, при реалізації планів на сприяння держави впевнені 12.7%.

У програму дослідження входило також визначення думки молоді про те, наскільки сьогодні ефективна вихована робота з молоддю. З

таблиці видно що, на думку молоді, держава приділяє найменшу увагу виховній роботі (38.8%) або взагалі ця робота не ефективна (30.1%).

У меншій мірі вона приділяє увагу створенню спортивних, оздоровчих центрів (19.7%) і практично досить мало проводить різні заходи (11.4%).

У багатьох містах і селах не створено умов для культурного проведення вільного часу: немає безкоштовних басейнів, спортивних секцій або гуртків по інтересах.

Половина опитуваних на питання «Як Ви вважаєте, чи досить ефективно працює державна молодіжна політика?» відповіли, що не знають. При розмові з респондентами з'ясувалося, що вони в цілому просто не цікавляться даним питанням. Тому, можна зробити прогнози, що при більш ефективній роботі з молоддю (проведення круглих столів, брейнрингів та ін. на дану тематику), позитивних результатів можна отримати значно більше.

На питання «Яка діяльність установ у справах молоді?» 64% опитуваних зазначили, що надання соціальних послуг, 12.8% – сприяння адаптації і реабілітації юнаків і дівчат, 9.7% – все вище перелічене, 13.5% – свій варіант (юридична допомога, організація дозвілля, працевлаштування та ін.).

Підсумовуючи результати анкетування, варто зазначити, що незважаючи на проблеми, з якими постійно стикається молодь, у наш час значно розширилися можливості для власного вибору життєвого шляху, стилю життя, системи ідеалів і цінностей. Одночасно зростає індивідуальна відповідальність за власний вибір, потреба в самопізнанні та самоутвердженні.

Така ситуація обумовлює необхідність розробки та вдосконалення шляхів стабілізації соціальних процесів спрямованих на відтворення інтелектуального й трудового потенціалу суспільства.

Сучасна молодіжна політика в Україні має ґрунтовну нормативно-правову базу, є системною і багатогалузевою.

Вона охоплює такі важливі напрями реалізації державної молодіжної політики, як забезпечення доступності до навчання та ринку праці, благополуччя і соціально-економічні права, житло, громадянство, відпочинок, здоров'я, мобільність та багато іншого. Одночасно відповідні органи державної влади України приділяють пильну увагу аналізу становища молодих громадян, з'ясуванню тенденцій їх розвитку, прогнозуванню змін у середовищі молодішої генерації.

Висновки до четвертого розділу

Самостійність – статус дорослого, означає здатність забезпечити себе коштами існування, бути незалежним від батьків. Недостатня матеріальна забезпеченість, вимушене використання матеріальної допомоги батьків нерідко формує у частини молоді соціальну інфантилізм. Праця перестає займати важливе місце в структурі цінностей, посилюються споживчі установки, пустота, цивільна байдужість, втрата етичних, ідейних орієнтирів пов'язані з особливостями нинішнього етапу ломки старих суспільних відносин і переходу до нових.

Відмова від багатьох усталених стереотипів, етичних норм, дезорієнтація зачіпають молодь. Криза соціалізації молоді пов'язана і з таким важливим каналом її формування, як сім'я. Значно меншає в сучасному суспільстві роль сім'ї і спорідненості. Змінилися соціальні функції сім'ї: на першому місці у молодих не продовження роду, не реалізація потреби в духовній близькості і емоційному комфорті, а економічна стабільність. Спеціального аналізу вимагають і такі причини кризи соціалізації молоді, як міграція з села в місто, вплив засобів масової інформації. Мігранти з села запозичають, передусім, зовнішні зразки

поведінки. Молодіжна проблематика включає в себе широкий спектр проблем: визначення молоді як специфічної суспільної групи, її ролі і місць у відтворюванні суспільства, у взаємодії поколінь; виявлення способів діяльності, мотивів, інтересів, ціннісних орієнтацій, потреб; аналіз процесів професійної підготовки, соціально-психологічної адаптації молодих людей в колективі; вивчення діяльності молодіжних організацій, неформальних об'єднань, рухів.

Позиція молоді в соціальній структурі суспільства, з одного боку, виявляється в підвищенні особистої відповідальності за свою долю, за свій вибір соціальних цінностей, за вибір своєї професії. З іншого боку, втрата надійних світоглядних, етичних орієнтирів, розпад традиційних інститутів соціалізації, перетворення товарно-грошових відносин в пріоритетний критерій людських інтересів – все це приводить до зростання бездуховності, до поглиблення процесу маргіналізації молоді. А звідси – один крок до аномії (порушення культурної єдності), девіантної поведінки, а потім і до делінквентного (протиправного) способу життя.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі наведено науково-теоретичне узагальнення та сучасний підхід до вирішення важливого й актуального питання, що розкривають соціальні проблеми сучасної молоді.

Досягнута мета, виконані завдання дають підстави для загальних висновків:

1. Визначено два основних підходи що стосуються постановки і дослідження соціальних проблем молоді.

У першому підході акцентуються проблеми молоді як соціально-вікової групи. Прогнозування в цьому випадку визначається тезаурусом виявлених проблем. Самі проблеми можуть визначатися як на основі апеляції до життєвого досвіду (природно, передусім, досвіду законодавців і адміністраторів), або за допомогою соціологічних досліджень.

При другому підході в центрі уваги виявляються проблеми соціалізації. У цьому випадку розглядають не молодь як специфічну групу, а молодість, як етап життєвого шляху, який проходить кожна людина. Прогнозування в цьому випадку буде визначатися перспективами дорослішання, а діяльність соціальних служб орієнтована на підтримку оптимізації процесів соціалізації.

2. Означено рівні на яких функціонує соціологія молоді. Соціологія молоді функціонує на трьох рівнях:

- загальнометодологічному,
- спеціально-теоретичному;
- емпіричному.

Це дає змогу дотримуватися єдності вихідних методологічних понять, операційних визначень стосовно історичного змісту та емпіричних індикаторів.

На перших двох рівнях відбувається науково достовірне визначення молоді з урахуванням конкретно-історичних умов її існування і розвитку; обґрунтування сутнісних специфічних особливостей цієї спільноти, які зумовлюють відмінність молоді від інших соціальних груп і спільнот суспільства; з'ясування об'єктивних і суб'єктивних чинників, що визначають якісну своєрідність молодого покоління.

Емпіричний рівень функціонування соціології молоді на основі накопиченого матеріалу та нової соціологічної інформації сприяє поглибленому розумінню молодіжних проблем, розкриттю їх тісного зв'язку з проблемами суспільства, переслідує мету оперативного реагування на нові явища в молодіжному середовищі та прогнозування їх розвитку.

3. З'ясовано види послуг, які надають молоді соціальні служби. Соціальні служби для молоді надають такі види послуг:

- соціально-профілактичні;
- профілактичні,
- діагностичні,
- корекційні,
- профорієнтаційні,
- психолого-педагогічні,
- медико-консультаційні,
- інформаційні,
- правові;
- культурно-дозвілєві;
- послуги, пов'язані з соціальною адаптацією та організацією

тимчасового проживання дітей та підлітків.

4. Визначено основні соціальні проблеми молоді. Серед соціальних проблем українського суспільства на думку української молоді найважливішими є:

- безробіття;
- зростання цін;
- низький рівень заробітної плати;
- загальне зниження рівня життя;
- зростання злочинності
- зубожіння населення;
- наркоманія;
- ВІЛ/СНІД;
- проблеми, що стосуються забезпечення здорового способу життя (стан довкілля, екологія, низький рівень медичного обслуговування, зловживання палінням, недостатні можливості для занять фізичною культурою та спортом, алкоголізм, низький рівень поінформованості про здоровий спосіб життя).

Проведене дослідження не претендує на повне висвітлення даної тематики. Подальшого вивчення потребують такі питання, як розуміння молоді та її проблем, система молодіжної освіти, напрямки оптимізації розвитку молодіжної політики в Україні та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрущенко В.Л. Запорізька Січ як український феномен. // В. Л. Андрущенко, В.М. Федоров – К. : Заповіт, 1995. – 75 с
2. Артеменко І. В. Взаємодія суб'єктів формування і реалізації молодіжної політики в Україні: вибір моделі/ І. В. Артеменко // Аспекти публічного управління. – 2017. – Т. 5, № 1-2. – С. 19-25.
3. Артеменко І. Суб'єктні моделі взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства у процесі формування і реалізації молодіжної політики / І. Артеменко // Актуальні проблеми державного управління. – 2017. – Вип. 1. – С. 43-47.
4. Атрощенко Б., Коваленко В. Історія молодіжної політики незалежної України пишеться вже зараз // Сіверянський літопис. – 2006. – №6. С.112-114.
5. Бакаєв, О. Деякі концептуальні проблеми молодіжної політики в Україні // Розбудова держави. – 1996. – № 1. – С. 13-20.
6. Балакірєва О. М., Головенько В.А. Державна молодіжна політика як важливий напрям діяльності владних інститутів щодо розв'язання проблем молоді в сучасній Україні // Укр. соціум. – 2006. – № 6. – С. 149-150.
7. Беличева С.А. Соціально-педагогічні методи оцінки соціального розвитку дезадаптованих підлітків. // Вістн. психосоціал. і корекційно-реабілітац. роботи. – 1995. – №1. – С. 3
8. Богомаз, К.Ю. Формування політичної культури української молоді в умовах незалежної держави //Етнополітологія в Україні: здобутки, проблеми, перспективи. – К., 2004. – С. 221-225.

9. Бородін Є.І. Історія формування державної молодіжної політики в Україні (1991-2004 рр.): Монографія /Є.І. Бородін. – Д.: Герда, 2006. – 472 с.

10. Бородін, Є. І. Державна молодіжна політика в Україні у 1991-2003 рр.: урядові програми // Вісник Дніпропетровського університету. – Д., 2004. – № 5. – С. 98-108. – (Історія та археологія ; Вип.12)

11. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Харків : Право. Т. 11 : Трудове право / редкол.: С. М. Прилипко (голова), М. І. Іншин (заст. голови), О. М. Ярошенко та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2018. 776 с.

12. Гажієнко Ю. Проблеми політичної соціалізації молоді в сучасних умовах. //Вісн. НАДУ -2005-С.417-418.

13. Гайванович І. Молодіжний рух України: тенденції та перспективи розвитку // Молода нація: Альманах: Спецвипуск. – К., 2000.– с.117.

14. Галабурда Ю. Молодіжний недержавний сектор у контексті становлення громадянського суспільства в Україні / Ю. Галабурда // Соціальна політика і соціальна робота. – 2001. – № 2. – С. 14-17 .

15. Гикава, Г. Особливості соціального становлення молоді // Соціальний педагог. – 2008. – № 12(грудень). – С. 58-60.

16. Головатий М.Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. – К.: Наук. думка, 1993. – 327 с.

17. Головенько В. А. Молодіжна політика як важлива складова суспільного розвитку /В. А. Головенько. – Режим доступу : www.ief.org.ua/Dok/Holovenko2.doc.

18. Головенько В. А. Український молодіжний рух в алгоритмі суспільних процесів // Інформаційні матеріали для слухачів курсів

підвищення кваліфікації працівників галузі Мінсім'ядітимолоді: у 4 кн. – К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. 136 с.

19. Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» [Електронний ресурс] // режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>

20. Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» зі змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 13 травня 1999р., № 655-XIV.

21. Державна цільова соціальна програма – Молодь України на 2016 – 2020 роки [Електронний ресурс] // режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF>

22. Димитров, М. Ф. Пріоритетні напрями молодіжної політики у діяльності державних місцевих структур та громадських організацій // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. / гол. ред. В.Г. Кремень. – К., 2006. – Вип. 44. – С. 63-66.

23. Донченко Т.О. Формування державної молодіжної політики в Україні: історико- правовий аспект. // Наукові праці. Том 125. Випуск 112. – К. – 2009. – С. 141-143.

24. Жигайло Н. І. Діяльність центрів соціальних служб для молоді // Соціальна педагогіка: навч. посіб. / Н. І. Жигайло. – Л., 2007. – С. 133-143.

25. Зінченко А. Державна молодіжна політика: історія формування, проблеми, перспективи // Політичний менеджмент – 2007. – № 1. С. 185-186.

26. Ільченко Н.М. Деякі аспекти формування механізму реалізації державної політики України в галузі засобів масової інформації // Державне будівництво: електрон. наук. фахове видання ХарPI НАДУ. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2007. – № 2.

27. Канавець М. В. Сучасний стан і перспективи розвитку взаємодії молодіжних громадських організацій з органами публічної влади і об'єднаними територіальними громадами в умовах децентралізації / М. В. Канавець // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2018. – Вип. 3. С. 116-130.

28. Каретна О. О. Механізми сучасної державної молодіжної політики України: еволюція та тенденції : автореф. дис. канд. політ. наук : 23.00.02 / О. О. Каретна ; Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2012. – 17 с.

29. Карімов Г. І. Регіональна молодіжна політика як фактор сталого розвитку / Г. І. Карімов, О. Ю. Огурцова. // Ефективна економіка. – 2013. – № 8. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_8_37

30. Карнаух А. Проблеми молодіжної політики в сучасній Україні / А. Карнаух // Політичний менеджмент. – 2005. – № 4. – С. 63-69.

31. Карнаух, А. А. Молодіжна політика: проблеми та перспективи // Віче. – 2007. – № 18. – С. 47-48

32. Квітка А. В. Державна молодіжна політика зайнятості в Україні / А. В. Квітка, О. А. Сидоренко // Соціальна економіка. – 2016. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2016_1_8

33. Коваль Г. Реформування державної молодіжної політики : теорія та практика Й. : – 2011. – № 5(22). – С. 134-141.

34. Коваль Г. Сутність національної молодіжної політики / Г. В. Коваль: Науково-методичний журнал. Державне управління. – 2008. – Том 129. Випуск 145 – . 41

35. Колесніченко Н. М. Стан молодого покоління як одна з великої кількості проблем нашого часу // Науково – методичний журнал.

– У.23. - Вип. 11. – Серія «Політичні науки». – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2005. – С. 81–88.

36. Корпач Н. І., Сидорук І. І. Основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні: соціально-педагогічний аспект / Н. І.Корпач, І. І.Сидорук // Педагогічний часопис Волині науковий журнал. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2016. – №2 (3). – С. 30-34.

37. Кравчук Л. М. Особливості регулювання зайнятості населення в регіоні: дис. ... канд. економ. наук : 00.07. Львів, 2009. 212 с.

38. Кривчик Г.Г. Молодіжна політика в Україні у дзеркалі історизму і об'єктивності // Грані. – 2006. – № 6. – С. 153-155.

39. Легкий В. І. Поняття і особливості категорії «зайнятість» в умовах трансформації економіки. Сталий розвиток економіки. 2013. № 3. С. 142-146.

40. Метьолкіна Н.Б. Механізми формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні [Електронний ресурс] / Н.Б. Метьолкіна // Державне будівництво – Х. : ХарРІ НАДУ «Магістр», 2008. – № 1.

41. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). – Київ, Український інститут соціальних досліджень, Український центр політичного менеджменту, 2001. – 242 с.

42. Перепелиця М.П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). – Київ, Український інститут соціальних досліджень, Український центр політичного менеджменту, 2001. – 242 с.

43. Перепелиця, М. Державна молодіжна політика: молодь про її формування та реалізацію // Віче. – 2000. - № 10. – С. 47-60.

44. Перепелиця, М. Механізм реалізації регіональної, місцевої державної молодіжної політики // Нова політика. – 2000. - № 6. – С. 40-43.

45. Пилипенко В. Молодь України:сподівання, орієнтації, поведінка //В. Пилипенко, О. Вишняк, О. Донченко - К:Наук.думка,1993 – С. 40-50.

46. Пилипчук І., Федусь С. Державна житлова молодіжна політика // Розробка державної політики: Аналіт. зап. / Уклад. О. І. Кілієвич. – К., 2002. – С. 137-141.

47. Плахотнюк Н.Г. Проблеми і шляхи залучення молоді на державну службу в Україні // Укр. соціум. – 2005. – № 4. – С. 84-92.

48. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 24. Ст. 243.

49. Психологія життєвої кризи /Відповідний редактор Т.М.Титаренко. – К.: Агропромвидав України. – 1998. – 22 с.

50. Результати моніторингового опитування населення України стосовно соціального становища молоді. – К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2000. – 34 с.

51. Сидорук І. І, Корпач Н. І. Європейська волонтерська служба як чинник розвитку соціальної активності молоді // Педагогіка [Текст] : зб. наук. пр. : [матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми педагогіки і соціальної роботи (15 травня 2017 р.)] / за ред. П. М. Гусака, А. В. Лякішевої та Н. І. Корпач. – Луцьк : Вежа-Друк. – 2017. – С. 263–266.

52. Смолій, В.А. Молодіжна державна політика Історія України ХХ – початку ХХІ століття: навч. посіб. // за ред. В.А. Смолія. – К., 2004. – С. 342.

53. Смук О. Т. Соціальні проблеми сучасної молоді України в умовах трансформації політичної та соціально-економічної системи / Оксана Тарасівна Смук, Максим Ростиславович Козубовський // Педагогіка, соціальна робота. Вип. 30. – Ужгород. С. 159 – 161.

54. Соціальна педагогіка. Навч. посібник. // За ред. А.Й. Капської – К., – 2000. – 264 с.

55. Соціальні послуги в Україні: сьогодення та перспективи // Т.В. Семигіна, К.С. Міщенко та ін. - К.: ВК «Зірка», – 2007. – 52 с.

56. Соціологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / За редакцією В.Г. Городененка. – К.: Видавничий центр «Академія», – 2005. – 560 с.

57. Старожук Р. Державна молодіжна політика в контексті європейського вибору України: механізми реалізації . // Дис. канд. наук з держ. упр. 25.00.02 - Р. Старожук // О.; ОРІДУ НАДУ . 2007, С. 13-25.

58. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 [Електронний ресурс] // режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580/2015>

59. Сучасна молодіжна політика і соціальна робота в Україні / За ред. Якименко В. І. – К., 2001. – 286 с.

60. Шабанов Р. І. Концептуальні засади соціального захисту від безробіття : моногр. Харків : ХНАДУ, 2015. 360 с.

61. Шульга, В.В. Соціально-педагогічні аспекти державної молодіжної політики в Україні // Проблеми освіти: наук.-метод. зб. / гол. ред. В.Г. Кремень. – К., 2004. – Вип. 40. – С. 32-39.

ДОДАТКИ

Додаток А

ДЕКЛАРАЦІЯ

{ Декларація втратила чинність на підставі Закону
N 1414-IX (1414-20) від 27.04.2021 }

Про загальні засади державної молодіжної
політики в Україні

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 16, ст.166)

{ Із змінами, внесеними згідно із Законами
N 655-XIV (655-14) від 13.05.99, ВВР, 1999, N 26, ст.220
N 3421-IV (3421-15) від 09.02.2006, ВВР, 2006, N 22, ст.199 }

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Державна молодіжна політика в Україні є пріоритетним і специфічним напрямом діяльності держави і здійснюється: в інтересах молодої людини, суспільства, держави; з урахуванням можливостей України, її економічного, соціального, історичного, культурного розвитку і світового досвіду державної підтримки молоді.

Ця Декларація є основою для подальшого розвитку державної молодіжної політики, її правової бази, практичної діяльності органів державної влади і управління, яка спрямовується на сприяння повноцінного розвитку молодих громадян України.

Головним гарантом здійснення державної молодіжної політики є Україна як суверенна держава.

II. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

2. Державна молодіжна політика - це системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України.

3. Головними завданнями державної молодіжної політики є: вивчення становища молоді, створення необхідних умов для зміцнення правових та матеріальних гарантій щодо здійснення прав і свобод молодих громадян, діяльності молодіжних організацій для повноцінного соціального становлення та розвитку молоді;

допомога молодим людям у реалізації й самореалізації їх творчих можливостей та ініціатив, широке залучення юнаків і дівчат до активної участі у національно-культурному відродженні українського народу, формуванні його свідомості, розвитку традицій та національно-етнічних особливостей;

залучення молоді до активної участі в економічному розвитку України;

надання державою кожній молодій людині соціальних послуг по навчанню, вихованню, духовному і фізичному розвитку, професійній підготовці;

координація зусиль всіх організацій та соціальних інститутів, що працюють з молоддю.

4. Головними принципами державної молодіжної політики є:

повага до поглядів молоді та її переконань;

надання права і залучення молоді до безпосередньої участі у формуванні й реалізації політики та програм, що стосуються суспільства взагалі і молоді зокрема;

правовий та соціальний захист молодих громадян, перш за все осіб, які не досягли 18 років, з метою створення необхідних стартових можливостей для їх повноцінного соціального становлення та розвитку;

сприяння ініціативі та активності молоді в усіх сферах життєдіяльності суспільства.

5. Державна молодіжна політика поширюється на громадян України віком від 14 до 28 років незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять і здійснюється через органи державної виконавчої влади, установи, соціальні інститути та об'єднання молодих громадян. (Пункт 5 розділу II із змінами, внесеними згідно із Законом N 655-XIV (655-14) від 13.05.99).

III. ГОЛОВНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

6. Головними напрямками державної молодіжної політики в Україні є:

розвиток і захист інтелектуального потенціалу молоді, поліпшення умов і створення гарантій для здобуття молоддю освіти, спеціальної професійної підготовки та перепідготовки;

забезпечення зайнятості молоді, її правового захисту з можливостей суспільства;

урахуванням економічних інтересів, професійних і соціальних створення умов для оволодіння духовними і культурними цінностями українського народу та для безпосередньої участі молодих людей у їх відродженні і розвитку, в охороні та відтворенні навколишнього природного середовища;

формування у молоді почуття національної гордості, патріотизму, готовності захищати суверенітет України;

охорона здоров'я молоді, формування у неї глибокої потреби в духовному і фізичному розвитку, вжиття інших заходів, які б забезпечували здоровий генофонд народу України.

7. Державна молодіжна політика в Україні щодо освіти, соціально-політичної, економічної галузей, розвитку духовного, культурного, фізичного потенціалу молоді та функціонування молодіжних організацій визначається законодавством України.

IV. МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

8. Державна молодіжна політика формується та реалізується шляхом:

прийняття законодавчих актів, рішень державних органів, спрямованих на реалізацію державної молодіжної політики;

проведення у Верховній Раді України щорічних слухань про становище молоді та підготовки доповіді з цього питання Верховній Раді України, Президенту України;

діяльності в органах державної влади та управління всіх рівнів структурних підрозділів, що займаються проблемами молоді;

створення соціальних служб для молоді та підготовки соціальних працівників;

розробки та реалізації державних цільових програм з питань молодіжної політики; {Абзац шостий пункту 8 розділу IV із змінами, внесеними згідно із Законом N 3421-IV (3421-15) від 09.02.2006} виділення у державному та місцевих бюджетах цільових коштів на фінансування державної молодіжної політики, залучення матеріальних і фінансових ресурсів підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян, заінтересованих у роботі з молоддю;

утворення спеціальних фондів.

м. Київ, 15 грудня 1992 року

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про сприяння соціальному становленню та розвитку
молоді в Україні

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 16, ст.167)

(Вводиться в дію Постановою ВР

N 2999-ХІІ (2999-12) від 05.02.93, ВВР, 1993, N 16, ст.168)

(Із змінами, внесеними згідно із Законами

N 3928-ХІІ (3928-12) від 04.02.94, ВВР, 1994, N 23, ст.160

N 126/95-ВР від 06.04.95, ВВР, 1995, N 16, ст.111

N 96/96-ВР від 22.03.96, ВВР, 1996, N 16, ст. 71)

Цей Закон визначає загальні засади створення організаційних, соціально-економічних політико-правових умов соціального становлення та розвитку молодих громадян України в інтересах особистості, суспільства та держави.

На підставі міжнародних зобов'язань, Конституції України цей Закон визначає основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні щодо соціального становлення та розвитку молоді.

Розділ І

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі нижченаведені терміни вживаються в такому значенні:

молодь, молоді громадяни - громадяни України віком від 15 до 28 років;

неповнолітні - громадяни віком до 18 років;

перше робоче місце - місце роботи молодих громадян після закінчення або припинення навчання в будь-якому навчальному закладі, завершення професійної підготовки і перепідготовки, а також після звільнення з дійсної строкової військової служби або альтернативної (невійськової) служби;

молода сім'я - подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 28 років, або неповна сім'я, в якій мати (батько) віком до 28 років;

соціальні служби для молоді - спеціальні заклади, які надають соціальні послуги та соціальну допомогу молоді.

Стаття 2. Принципи соціального становлення та розвитку молоді
Соціальне становлення та розвиток молоді базуються на таких основних принципах:

- 1) поваги до загальнолюдських цінностей, прав людини і народів, історичних, культурних, національних особливостей України, її природи;
- 2) безпосередньої участі молоді у формуванні та реалізації політики та програм, що стосуються суспільства взагалі та молоді зокрема;
- 3) врахування потреб молоді, співвіднесення їх реалізації з економічними можливостями держави;
- 4) доступності для кожного молодого громадянина соціальних послуг і рівності правових гарантій;
- 5) відповідальності держави за створення умов щодо саморозвитку і самореалізації молоді;
- 6) єдності зусиль держави, всіх верств суспільства, політичних і громадських організацій, підприємств, організацій, установ та громадян у справі соціального становлення та розвитку молоді;
- 7) відповідальності кожного молодого громадянина перед суспільством і державою за дотримання Конституції, законодавства України.

Стаття 3. Законодавство про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді

Правовідносини, пов'язані із соціальним становленням та розвитком молоді в Україні, регулюються цим Законом та іншими законодавчими актами України.

Якщо міжнародними договорами і угодами, учасником яких є Україна, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Законом, то застосовуються правила міжнародних договорів і угод.

Розділ II ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МОЛОДІ

Стаття 4. Державні і місцеві органи управління молодіжною політикою

Проведення державної політики у питаннях соціального становлення та розвитку молоді здійснюється Міністерством України у справах молоді і спорту спільно з іншими міністерствами та центральними органами державної виконавчої влади України, Республіки Крим через місцеві органи державної виконавчої влади, у складі яких діють структурні підрозділи по роботі з молоддю, а також шляхом

взаємодії з молодіжними громадськими організаціями та їх всеукраїнськими об'єднаннями.

Міністерство України у справах молоді і спорту разом з іншими органами державної виконавчої влади розробляє, а Кабінет Міністрів України затверджує соціальні норми та нормативи щодо соціального становлення та розвитку молоді, урахування яких є обов'язковим для всіх органів державної виконавчої влади, місцевих Рад народних депутатів, а також підприємств, установ та організацій незалежно від їх форм власності.

Стаття 5. Фінансування заходів щодо соціального становлення та розвитку молоді

Фінансування заходів щодо соціального становлення та розвитку молоді здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, Фонду соціальної адаптації молоді, державних та інших молодіжних фондів, а також інших джерел.

Верховна Рада України, місцеві Ради народних депутатів встановлюють податкові пільги для підприємств, об'єднань громадян, фондів, що беруть участь у реалізації державних програм сприяння та розвитку молоді. У державному, місцевих бюджетах передбачаються цільові кошти на реалізацію молодіжних програм.

Державні молодіжні фонди утворюються за рахунок асигнувань державного та місцевих бюджетів у розмірах, затверджуваних відповідно Кабінетом Міністрів України та місцевими органами державної виконавчої влади, добровільних внесків підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян та приватних осіб, інших надходжень.

Положення про республіканські державні молодіжні фонди затверджуються Кабінетом Міністрів України, про місцеві державні молодіжні фонди - місцевими органами державної виконавчої влади.

Стаття 6. Соціальні служби для молоді

Для подання практичної соціальної допомоги молоді Міністерством України у справах молоді і спорту разом з іншими центральними органами державної виконавчої влади, Радою Міністрів Республіки Крим, місцевими органами державної виконавчої влади та об'єднаннями громадян створюються соціальні служби для молоді.

Соціальні служби для молоді подають молодим людям інформаційну, правову, психолого-педагогічну, медичну та інші форми соціальної допомоги, реалізують необхідні заходи з метою запобігання негативним явищам у молодіжному середовищі (правопорушенням, алкоголізму, наркоманії, токсикоманії, проституції тощо) та їх подолання,

здійснюють соціальну опіку окремих категорій молоді, зокрема інвалідів, дітей-сиріт.

Типове положення про соціальні служби для молоді затверджується Кабінетом Міністрів України.

Діяльність соціальних служб для молоді фінансується за рахунок державного та місцевих бюджетів, молодіжних фондів, а також з інших джерел.

Для роботи в системі соціальних служб для молоді на посади соціальних працівників приймаються особи, які мають відповідну освіту і професійну підготовку. За ними зберігаються професійні пільги, встановлені законодавством України.

Статус спеціалістів по соціальній роботі встановлюється Міністерством праці України спільно з Міністерством України у справах молоді і спорту.

Р о з д і л І І І

УМОВИ ДЛЯ СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МОЛОДІ

Стаття 7. Праця молоді

1. Держава гарантує працездатній молоді рівне з іншими громадянами право на працю. Особливості праці неповнолітніх встановлюються законодавством України.

Реалізації права на працю сприяє навчання, в тому числі трудове навчання, учнів середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладів, яке здійснюється в спеціально обладнаних приміщеннях, навчально-трудовах центрах або безпосередньо на виробництві.

Виконана при цьому учнями робота оплачується у встановленому законодавством порядку.

2. Держава гарантує працездатній молоді надання першого робочого місця на строк не менше двох років після закінчення або припинення навчання у середніх загальноосвітніх, професійних навчально-виховних і вищих навчальних закладах, завершення професійної підготовки і перепідготовки, а також після звільнення з дійсної строкової військової або альтернативної (невійськової) служби. Дворічний строк першого робочого місця обчислюється з урахуванням часу роботи молодого громадянина до призову на дійсну строкову військову або альтернативну (невійськову) службу.

3. Молоді громадяни, які звернулися до державної служби зайнятості в пошуках роботи, одержують безплатну інформацію та професійну консультацію з метою вибору виду діяльності, професії, місця

роботи, а також, в разі необхідності, проходять підготовку і перепідготовку.

Держава сприяє створенню спеціалізованих центрів для реалізації програм професійного навчання молодих інвалідів та вдосконалення їх професійної майстерності.

Квота робочих місць для працевлаштування молоді визначається місцевими органами державної виконавчої влади в межах, встановлених Законом України «Про зайнятість населення» (803-12).

У разі відмови в прийомі на роботу молодих громадян у межах встановленої квоти з підприємств, установ, організацій стягується штраф у розмірі середньої річної заробітної плати за кожну таку відмову. Ці кошти спрямовуються в державний фонд сприяння зайнятості населення і використовуються для фінансування витрат на творення додаткових робочих місць для молоді, її професійну підготовку та перепідготовку.

Державна служба зайнятості разом з органами державної виконавчої влади у справах молоді, соціальними службами для молоді подає учням, студентам та аспірантам денної форми навчання допомогу в працевлаштуванні у позанавчальний час.

Для сприяння в працевлаштуванні молоді, в тому числі учнів, студентів, аспірантів у позанавчальний час, надання послуг, пов'язаних з профорієнтацією та підготовкою до роботи за новою професією, можуть створюватися громадські молодіжні агентства, бюро та інші організації за наявності в них сертифікату, виданого державною службою зайнятості.

Державна служба зайнятості надає місцевим органам державної виконавчої влади у справах молоді, соціальним службам для молоді інформацію про наявність вільних робочих місць (вакантних посад).

4. Держава гарантує надання роботи за фахом на період не менше трьох років тим молодим спеціалістам - випускникам державних вищих навчальних закладів та професійно-технічних училищ, потреба в яких раніше була заявлена підприємствами, установами і організаціями.

Стаття 8. Підтримка підприємницької ініціативи молоді

Держава підтримує і сприяє розвитку підприємницької ініціативи молоді.

З цією метою органи державної виконавчої влади розробляють і реалізують систему заходів підтримки підприємництва молоді, включаючи довгострокове пільгове кредитування, забезпечення виробничими приміщеннями, страхування комерційного ризику тощо.

Місцеві Ради народних депутатів можуть встановлювати пільгову плату за реєстрацію підприємств, створених молодими громадянами та молодіжними громадськими організаціями, реалізують програми

підготовки та перепідготовки молоді, яка займається підприємництвом, у тому числі за кордоном, з використанням для цих цілей коштів молодіжних фондів.

Стаття 9. Сприяння підвищенню рівня життя молоді

Держава, враховуючи вартість мінімального споживчого бюджету різних вікових категорій молоді та виходячи з реальних можливостей бюджету, підвищує розміри допомоги сім'ям на неповнолітніх дітей, стипендій та інших форм матеріального забезпечення молоді, яка вчиться у вищих навчальних закладах або в системі професійної освіти.

Стипендії разом з іншими формами матеріального забезпечення встановлюються студентам та учням, які встигають, відповідно до законодавства.

Матеріальне забезпечення, включаючи стипендії учнівської та студентської молоді, яка перебуває на повному державному забезпеченні, встановлюється на рівні мінімального споживчого бюджету.

Порядок виплати надбавок до стипендій за успіхи в навчанні, а також підвищених стипендій для окремих категорій молоді встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Для учнів і студентів навчально-виховних закладів державою гарантуються пільги на проїзд залізничним, повітряним, водним, автомобільним, міським (крім таксі) транспортом протягом року. Порядок надання цих пільг і джерела їх фінансування визначаються Кабінетом Міністрів України, місцевими органами державної виконавчої влади.

Малозабезпеченим молодим громадянам може надаватися грошова або натуральна допомога за рахунок бюджетних коштів та інших джерел.

Стаття 10. Житлові умови молоді

1. Держава забезпечує молодим громадянам рівне з іншими громадянами право на житло, сприяє молодіжному житловому будівництву, створенню молодіжних житлових комплексів тощо.

2. При відведенні земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва місцеві Ради народних депутатів затверджують квоти ділянок, які надаються молодим сім'ям під будівництво житла.

3. Органи державної виконавчої влади разом з підприємствами, установами, організаціями розробляють та реалізують програми створення сприятливих житлово-побутових умов для молоді, яка проживає в гуртожитках.

(Зупинено дію частини 4 статті 10 на 1996 рік згідно із Законом N 96/96-ВР від 22.03.96) (Зупинено дію частини 4 статті 10 на 1995 рік згідно із Законом N 126/95-ВР від 06.04.95) 4. Молоді сім'ї можуть

одержувати за рахунок бюджетних джерел пільгові довгострокові державні кредити на будівництво і придбання жилих будинків і квартир, на оплату вступних пайових внесків під час вступу до молодіжних житлових комплексів, житлово-будівельних кооперативів, а також на обзаведення домашнім господарством. (Абзац перший частини четвертої статті 10 в редакції Закону N 3928-12 від 04.02.94)

(Абзац другий частини четвертої статті 0 виключено на підставі Закону N 3928-12 від 04.02.94)

Молодь, яка переселяється в трудонедостатні сільські населені пункти на постійне місце проживання, а також місцева молодь, зайнята в сільському господарстві, переробних, обслуговуючих галузях агропромислового комплексу, соціальній сфері цих населених пунктів, забезпечується житлом і господарськими будівлями за рахунок державного бюджету.

Молодим сім'ям, які мають одну дитину, за рахунок бюджетних джерел погашаються проценти за користування пільговим довгостроковим державним кредитом. Молодим сім'ям, які мають двох дітей, за рахунок бюджетних джерел погашається 25 процентів від суми пільгового довгострокового державного кредиту, які мають трьох дітей, - 50 процентів від суми вказаного кредиту. (Абзац третій частини четвертої статті 10 в редакції Закону N 3928-12 від 04.02.94).

Молодь, яка постійно проживає у сільських населених пунктах і працює у сільськогосподарському виробництві, переробній та обслуговуючих галузях агропромислового комплексу, що функціонують у сільській місцевості, соціальній сфері села та органах місцевого самоврядування на селі, користується також пільгами, передбаченими Законом України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» (400-12). (Абзац четвертий частини четвертої статті 10 в редакції Закону N 3928-12 від 04.02.94)

Порядок надання пільгових довгострокових кредитів молодим сім'ям та їх пільгового погашення встановлюється Кабінетом Міністрів України.

При народженні дітей у молодій сім'ї, яка отримала кредит, цій сім'ї може подаватись допомога для погашення кредиту за рахунок коштів, що залишаються у розпорядженні підприємств, де працює молоде подружжя (мати або батько).

Стаття 11. Освіта, культурний розвиток молоді

1. Україна гарантує молодим громадянам рівне з іншими право на освіту, культурний розвиток, дозвілля і відпочинок.

Право молоді на освіту, державні гарантії її здобуття, правові відносини учнів, студентів, аспірантів з навчально-виховними закладами визначаються Законом України «Про освіту» (1060-12).

2. Органи державної виконавчої влади з питань освіти і культури разом з науковими товариствами та творчими спілками, фондами, а також батьками можуть створювати заклади, що забезпечують пошук, підтримку і розвиток талановитої молоді у різних сферах життя.

Органи державної виконавчої влади у справах молоді разом із заінтересованими міністерствами, науковими товариствами і творчими спілками, молодіжними фондами можуть встановлювати спеціальні стипендії, створювати необхідні умови для найобдарованіших студентів вищих навчальних закладів і передбачати виділення коштів на їх стажування у вітчизняних провідних наукових установах і за кордоном.

Органи державної виконавчої влади з питань освіти, культури, молоді і спорту разом з підприємствами і організаціями, науковими установами, вищими навчальними закладами, об'єднаннями громадян, фондами, творчими спілками можуть створювати за місцем проживання заклади, які сприяють поглибленню знань і умінь, задоволенню творчих інтересів, розвитку здібностей, інтелекту, організації змістовного дозвілля і відпочинку дітей, підлітків і молоді.

3. Учні, студенти, неповнолітні мають право на безплатне і пільгове користування об'єктами культури. Порядок надання цих пільг визначається місцевими Радами народних депутатів та органами державної виконавчої влади.

4. Держава сприяє розвитку молодіжного туризму, молодіжним міжнародним обмінам. Кабінет Міністрів України, місцеві органи державної виконавчої влади встановлюють для молодіжних та дитячих туристичних груп пільги у користуванні транспортними, готельними, культурними та іншими послугами.

Стаття 12. Охорона здоров'я, фізичний розвиток молоді

1. Держава забезпечує молодим громадянам рівне з іншими громадянами право на охорону здоров'я, заняття фізичною культурою і спортом.

2. Державні органи охорони здоров'я, Рада Міністрів Республіки Крим, місцеві органи державної виконавчої влади разом з підприємствами, установами та організаціями забезпечують проведення щорічного медичного обстеження всіх молодих громадян і неповнолітніх.

Державні органи охорони здоров'я забезпечують розвиток мережі медико-лікувальних установ наркологічного профілю, які б подавали молоді необхідну безплатну допомогу; разом з органами державної

виконавчої влади з питань освіти, культури та іншими розробляють і реалізують програми та заходи щодо профілактики серед молоді пияцтва, наркоманії, токсикоманії, а також популяризації та утвердження здорового способу життя.

3. Соціальні служби для молоді подають необхідну психологічну допомогу громадянам, які опинилися в особливо соціально несприятливих умовах.

4. Підприємства, установи та організації можуть за клопотанням молодих громадян або їх представників повністю або частково оплачувати подання медичної допомоги в найскладніших випадках у платних лікувальних закладах країни або за кордоном.

5. Органи державної виконавчої влади з питань освіти, молоді і спорту розробляють і рекомендують, а середні загальноосвітні школи та професійні навчально-виховні заклади включають до своїх програм курси фізичної культури, а також організують секції для занять окремими видами спорту.

6. Місцеві Ради народних депутатів запроваджують систему пільг і заохочень для підприємств, які спрямовують частину свого прибутку на розвиток фізичної культури і спорту, будівництво об'єктів фізкультури і спорту, організацію відпочинку, проведення рекреаційних заходів.

7. Учні, студенти, всі неповнолітні мають право на безплатне і пільгове користування об'єктами фізкультури і спорту. Порядок надання цих пільг, компенсації різниці вартості послуг і квитків визначається місцевими Радами народних депутатів та органами державної виконавчої влади.

Р о з д і л І V

ПРАВОВІ І ПОЛІТИЧНІ ГАРАНТІЇ СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МОЛОДІ

Стаття 13. Гарантії правового захисту молоді

1. Будь-які прямі або непрямі обмеження прав і свобод молоді залежно від віку, крім передбачених законодавством, є протиправними і тягнуть за собою відповідальність, встановлену законами України.

Використання молодими громадянами прав і свобод при соціальному становленні та розвитку не повинно завдавати шкоди інтересам суспільства, правам інших громадян.

2. Неправомірні рішення державних або громадських органів, дії посадових або приватних осіб з усіх питань, передбачених цим Законом, можуть бути у встановленому порядку оскаржені молодими громадянами або їх представниками в суді.

Особливий захист держави мають неповнолітні. Відповідальність неповнолітніх за вчинені ними правопорушення настає лише з визначеного законодавством віку. У разі вчинення неповнолітнім, який не досяг цього віку, адміністративних правопорушень, до відповідальності притягаються його батьки або особи, які їх замінюють, у встановленому законодавством порядку. Примусові заходи впливу на неповнолітніх за вчинення ними злочину або в інших передбачених законодавством випадках застосовуються тільки за вироком або рішенням суду.

Державні органи і посадові особи, педагогічні та соціальні працівники не можуть використовувати щодо неповнолітніх заходи впливу, які ґрунтуються на публічному поширенні відомостей про вчинені неповнолітніми діяння, що містять ознаки злочину або правопорушення, за винятком випадків, коли названі заходи є видом кримінального покарання або адміністративного стягнення і належать до примусових заходів виховного характеру, які застосовуються за рішенням суду.

Стаття 14. Правовий статус молодіжних громадських організацій

Держава забезпечує право молоді на створення молодіжних громадських організацій. Їх правовий статус визначається законодавством про об'єднання громадян, цим Законом та іншими актами законодавства України.

Молодіжні громадські організації - це об'єднання молодих громадян, обов'язковою статутною вимогою яких є припинення членства в них при досягненні певного віку. До молодіжних громадських організацій належать також об'єднання громадян та фонди, основними статутними цілями яких є вирішення молодіжних проблем і сприяння соціальному становленню та розвитку молоді.

Органи громадських молодіжних організацій мають право вносити до місцевих Рад народних депутатів пропозиції з питань соціального становлення та розвитку молоді.

Стаття 15. Гарантії діяльності молодіжних громадських організацій

Міністерство України у справах молоді і спорту, місцеві органи державної виконавчої влади у справах молоді мають право здійснювати фінансування програм і проектів молодіжних громадських організацій, що сприяють соціальному становленню і розвитку молоді та реалізації її суспільно корисних ініціатив, надавати дотації і субсидії молодіжним організаціям. Державні органи можуть надавати у безоплатне користування молодіжним громадським організаціям та фондам будинки,

споруди, земельні ділянки та інше майно, необхідне для здійснення їх статутної діяльності.

Розділ V ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 16. Гарантії здійснення Закону

1. Права молодих громадян і молодіжних організацій, закріплені цим Законом, здійснюються ними в повному обсязі, за винятком випадків обмеження дієздатності молодих громадян з підстав і в порядку, передбачених законодавчими актами України.

2. Якщо використання цих прав потребує визначення порядку і процедури їх здійснення, органи державної влади і управління зобов'язані прийняти необхідні нормативні та інші правові акти, які регулювали б ці питання.

3. Усі спори, що виникають при виконанні Закону про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді, вирішуються в порядку, встановленому законодавством України.

Президент України

Л.КРАВЧУК

м. Київ, 5 лютого 1993 року
N 2998-XII

Анкета «Соціальні проблеми сучасної молоді»

Шановний респонденте, візьміть участь в дослідженні на тему: «Соціальні проблеми сучасної молоді».

Дайте відповідь на декілька питань. Анкета аналітична і не займе багато часу. Анкета направлена на з'ясування основних соціальних проблем молоді в наш час.

1. Ваша стать:

- чоловіча
- жіноча

2. Ваш вік:

менше 12

- 12-16
- 17-21
- більше 22

3. Ваш рід діяльності:

- вчуся
- працюю
- інше

4. У Вас є проблеми в спілкуванні з:

- батьками
- друзями
- колегами
- викладачами
- немає проблем в спілкуванні

5. Яка проблема молоді в сучасному суспільстві головна на ваш погляд?

- наркотики
- алкоголь
- куріння
- безробіття
- інше

6. Як ви вважаєте, хто винен в проблемах сучасної молоді?

- держава
- сама молодь
- батьки
- свій варіант в коментарях

7. Як ви вважаєте, до чого зараз прагне молодь?

- дістати хорошу освіту
- створити власний бізнес
- створити сім'ю
- стати багатою людиною
- до самореалізації (прагнення людини до розвитку своїх

особових можливостей.)

8. Яка для вас сама велика проблема на даний момент?

- нестача кишенькових грошей
- проблеми в сім'ї
- проблеми з навчанням
- проблеми з роботою
- проблеми зі здоров'ям
- немає проблем

9. Як Ви оцінюєте своє матеріальне становище?

- високе
- вище середнього
- середнє
- нижче середнього

- мінімальне
- нижче мінімального

10. Яка, на Вашу думку, головна життєва мета молоді?

- наявність престижної власності (іномарка, котедж та ін.)
- влаштуватися на хорошу роботу
- жити в достатку
- можливість бути самому собі господарем
- дістати вищу освіту
- наявність сім'ї та дітей
- розвиток особистості (духовний і фізичний)

11. Де і як Ви проводите своє дозвілля?

- вдома
- займаюся спортом
- гуляю з друзями
- в нічному клубі
- свій варіант в коментарях

12. Чи упевнені Ви в своїх планах на майбутнє?

- так
- ні
- важко сказати
- свій варіант в коментарях

13. На чию допомогу Ви сподіваєтеся при здійсненні своїх планів?

- батьки
- друзі
- держава
- тільки на себе

14. Наскільки сьогодні ефективна виховна робота з молоддю?

- ефективна, оскільки проводяться різні заходи, акції

- більше приділяється увага створенню спортивних, оздоровчих центрів
- мало ефективна, тому що держава приділяє найменшу увагу виховній роботі з молоддю
- не ефективна

15. Як Ви вважаєте, чи досить ефективно працює державна молодіжна політика?

- так
- ні
- не знаю
- свій варіант в коментарях

16. Яка діяльність установ у справах молоді?

- надання соціальних послуг
- сприяння адаптації і реабілітації юнаків і дівчат
- все вище перелічене
- свій варіант в коментарях